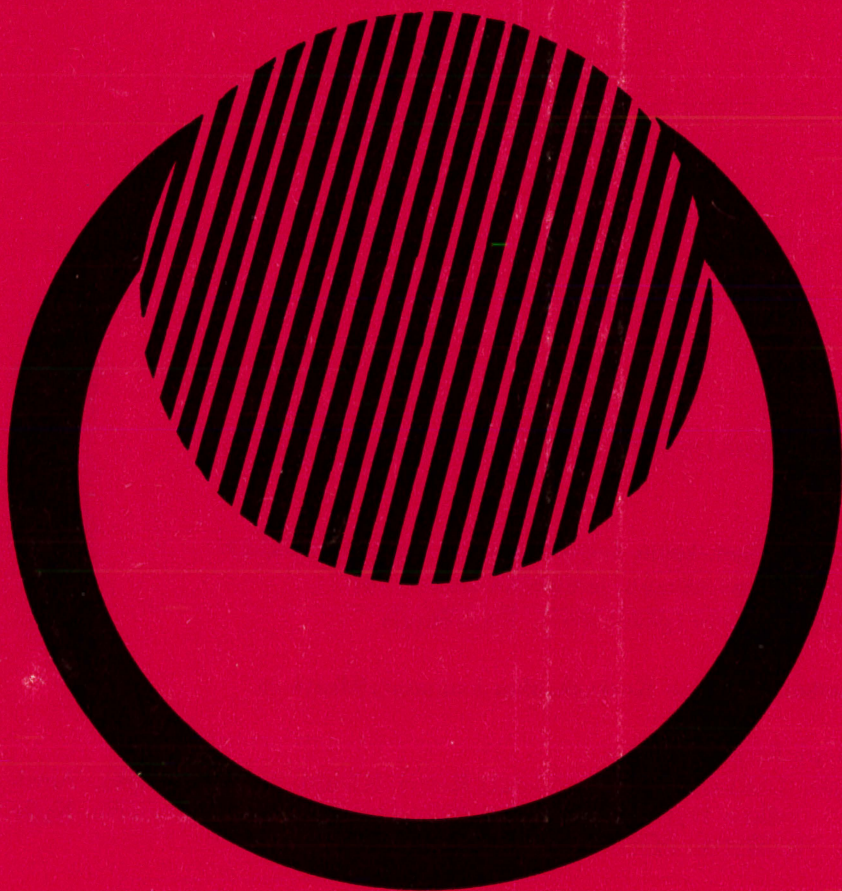

Katsaus

**KULTTUURIKESKUS
KRIITTINEN KORKEAKOULU**

5•1973

• KULTTUURI • POLITIIKKA • TALOUS •

KATSAUS

Julkaisija: Kulttuurikeskus Kriittisen Korkeakoulun kannatusyhdistys ry.

Toimittajat:

Raimo Ruottu (päätoimittaja), Karistimentie 3 C 25,

00920 Helsinki 92, puhelin 337 962

Osmo Jokinen (toimitussihteeri), Hakaniemenkatu 3 A 32,

00530 Helsinki 53, puhelin 713 212

Toimitusneuvosto: kannatusyhdistyksen johtokunta

Tilaukset: KATSAUS sisältyy kannatusyhdistyksen jäsenmaksuun:

opiskelijat 10 mk/vuosi

muut 15 mk/vuosi

Jäsenmaksukortteja saa Kriittisen Korkeakoulun toimistosta, Lehtikuusentie

6, 00270 Helsinki 27, tai toimittajilta.

Maksun voi suorittaa postisiirtotilille 71556-0.

Kuusi numeroa vuodessa

Ensimmäinen vuosikerta

KULTTUURIKESKUS KRIITTINEN KORKEAKOULU

Perustettu 1968

Osoite: Rudolf Steiner -koulu, Lehtikuusentie 6, 00270 Helsinki 27

Puhelin 410 141 (maanantaisin ja tiistaisin klo 18—19)

Sihteerit: Raimo Ruottu (pääsihteeri), Risto Suurla

Kulttuurikeskus Kriittisen Korkeakoulun kannatusyhdistys ry.

Johtokunta: pj. Reijo Wilenius

jäsenet: Ilkka-Christian Björklund, Kalevi Kivistö, Pentti Malaska, Antti-Veikko Perheentupa, Kyösti Pulliainen (vpj.), Jussi Raumolin, Kyösti Skyttä, Martti Tuomola

Sihteeri: Marjaleena Ruottu, Karistimentie 3 C 25,

00920 Helsinki 92, puhelin 337 962

VAPAUTETAANKO IHMISTÄ?

Jaakko Okkerin ja Aleksandrovitsin keskustelu 17. 10. 1973

Tiedonantajan Aleksandrovitš ja Helsingin Sanomien Jaakko Okker ovat tänä vuonna varsin vilkkaasti omilta pakinapalstoiltaan käsin keskustelleet keskenään. Eräässä haastattelussa Jaakko Okker ilmaisi toivomuksen tavata kiistakumppaninsa henkilökohtaisesti.

Avoimena keskustelufoorumina Katsaus järjesti lokakuussa heidän tapaamisensa. Oheinen lyhennelmä on tehty parituntisesta keskustelusta. — OJ

Jaakko Okker: Miksi sinä, Aleksandrovitš, niin kauheasti viuhdot, parjaat ja pauhaat ja asetut kaiken yläpuolelle? Esiinnyt jotenkin epäuskottavasti ja teet siten epäuskottavaksi myös sen aatteen, jota sanot ajavasi? Eikö tämä koske vain sinua, vaan myös lehteä, johon kirjoitat. Te ette välitä pelisäännöistä ettekä halua toimia tässä systeemissä. Tietysti on asia sinänsä, jos ei halua tai haluaa toimia systeemissä, tähän en halua esittää mitään kommenttia. Mutta jos ei halua toimia tässä systeemissä, niin mikä silloin on motiivi ja tavoite? Ainoa mielekäs motiivi ilmeisesti on riisua tämä systeemi. Mutta mitä sitten tapahtuu, jos tämän systeemin riisuu? Miten se sitten enää on sopusoinnussa sen julkistetun päämäärän kanssa? — Jos ajatellaan sosialismia, niin minulla on eräs vanha hyvä määritelmä, jonka mukaan sosialismi on ihmiselämän vapauttamista. Kun sinä ja sinun edustamasi ryhmä asettuvat kaiken yläpuolelle ja sieltä käsin halveksitte koko systeemiä, niin minusta tuntuu siltä, ettei tällainen palvele ihmiselämän vapauttamista. Minusta olisi viisaampaa toimia tässä systeemissä sisällä ja siten yrittää sitä ihmiselämän vapauttamista. Teidän toimintatavoillanne käy helposti niin kuin historiassa usein on käynyt: päämäärä oikeuttaa kaikki keinot ja katoaa.

Pelisäännöistä

Aleksandrovitš: Minä en ollenkaan käsitä, mitä sinä tarkoitat puhuessasi, että me rikomme pelisääntöjä SKP:ssä. Juuri näiden

pelisääntöjen noudattamista me olemme vaatineet myös kaikilta muilta puolueemme sisällä. Mutta kysymystä demokraattisesta sentralismista tällaisessa poliittisen kriisin tilanteessa kuin mikä SKP:ssä on, sitä ei voida ratkaista muulla tavoin kuin noudattamalla ylimääräisessä ja 16. edustajakokouksessa tehtyjä ratkaisuja. Leniniläinen käsitys demokraattisesta sentralismista ei suinkaan ole tuollainen yksinkertainen hallitsemismenetelmän soveltaminen, jossa ns. vähemmistö tyytyy ns. enemmistön päätöksen riippumatta päätöksen sisällöstä. Demokraattista sentralismia ei voida ymmärtää ulkopuolella puolueen aatteellisen perustan. Käytetään samoista hienoa termiä tai määritelmää, että 'demokraattinen sentralismi on puolueen aatteellisten, poliittisten ja järjestöllisten katso- musten ykseys'. Jos näitä ruvetaan irrotta- maan toisistaan, niin päädytään juuri siihen keppikurimenetelmään, joka ei voi johtaa mi- hinkään muuhun kuin pahenevaan kriisiin.

Mitä taas tulee siihen, että me toimim- me tätä systeemiä ja tämän systeemin peli- sääntöjä vastaan, niin on ihan selvää, ettei kukaan voi toimia jossain pilvilinnoissa, aset- tua systeemin yläpuolelle tai ulkopuolelle. Jos tuntisit meidän kenttätöytämme ja mei- dän ihmisten toimintaa eri puolilla yhteiskun- taan, huomaisit, että he tosiaan toimivat tässä systeemissä, mutta myönnettäköön, systeemiä vastaan systeemin kumoamiseksi. Koska me työskentelemme tämän systeemin muuttami- seksi, me emme hyväksy porvarillisia peli- sääntöjä. Siinä on juuri eräitä eroavuuksia, jotka erottavat meidät eräistä muista. Esi- merkiksi ammattiyhdistysliikkeessä, parla- mentaarisessa koneistossa ja virkakoneistossa eräät haluavat sopeutua näihin porvarillisiin pelisääntöihin, joita me emme hyväksy.

O: Mitä tarkoitat porvarillisilla pelisään- nöillä?

A: On mahdollonta olla ja pysyä vallan- kumouksellisena liikkeenä, jos sopeutuu kapi- talistisen yhteiskunnan luomiin pelisääntöi- hin. Kapitalistinen yhteiskunta luo aina sel- laiset pelisäännöt, että ne ovat sata tai tuhat kertaa edullisempia yhteiskuntaa säilyttä- mään pyrkiville ryhmille.

O: Entä jos sinä ajattelet näitä pelisääntöjä ihmisten kannalta, mitä esimerkiksi tämän päivän suomalainen haluaa. Miksi he itse eivät saa päättää, mitä he haluavat? Miksi sinun, Aleksandrovitšin ja teidän muiden, pitää tuolta ihmisten yläpuolelta julistaa: 'Te olette kaikki porvariston palkkarenkejä, Te ette tiedä mitään, Te ette tiedä, mikä on historiallinen todellisuus' ... Tämmöinen, kaiken yläpuolelle asettuminen, se minua ärsyttää. Olisi paljon parempi, jos pysyisit todella ihmisissä, ajattelisit ihmisten tavoin, ottaisit huomioon ihmisten omat ajatukset ja toivomukset! Onko se tällainen ihan mahdotonta?

Arvostelun oikeutuksesta

A: Ei meidän lehdissä sallita tuollaista yleistä leimaamista ja tuomitsemista. Meillä on ehdoton kiello käyttää tämmöisiä yleistäviä leimoja esimerkiksi suhtautumisessa vaikkapa porvarillisten puolueiden kannattajakuntaan tai sosdem-puolueen jäseniin. Emme me hauku esim. sosialidemokraatteja ylipäänsä, koska arvostelun tulee aina liittyä johonkin asiaan ja suuntautua niihin, jotka ovat siitä viime kädessä vastuussa.

O: Kuitenkin olen lukenut kirjoituksesi, missä olet pannut esimerkiksi Ele Aleniuksen matalaksi!?

A: Me joudumme arvostelemaan!

O: Kuitenkin sanot tekopyhästi, että emmehan me arvostele ketään?

A: Emme me koskaan ole sanoneet, että emme arvostele ketään. Me pettäisimme oman olemuksemme työväenlehtenä jos kritiikki peitettäisiin eikä tuotaisi sitä esiin. Kritiikki tulee kärkevänäkin esiin joutuessamme arvostelemaan esimerkiksi sosdem-johtoa tai puolueen yksityistä jäsentä tai esimerkiksi tohtori Aleniusta. Tämä liittyy meidän näkemyseroihimme siitä, miten me suhtaudumme toisiin poliittisiin ryhmiin ja varsinkin sellaisiin poliittisiin edustajiin, jotka asiassa tai toisessa ovat vastustajia. Kommunistit näkevät tämän asetelman varsin paljon eri tavoin kuin sinä.

Ainakin henkilökohtaisesti katsoisin, ettei meidän pidä olla kritiikissämme lempeitä ja siloittelevia. Kun käydään poliittista taistelua tai polemiikkia on nämä kritiikin kohteena olevat ihmiset käsitettävä hyvin pitkälle näiden poliittisten, tiettyjä pyrkimyksiä ajavien ryhmien edustajina eikä yksityisinä persoonina.

Kun sinä puhuit toimimisesta systeemin sisällä ihmisen vapauttamiseksi niin käsitän katsomuksesi olevan hyvin lähellä nykyistä sosialidemokraattista ajattelutapaa. Taaksepäin mentäessä saman löytää tietyiltä suurilta ajatteliijoilta ennen Marxia, siis utopisteilta. Mutta materialistiselta perustalta lähtien me ymmärrämme ihmisen vapauttamisen ehdot hyvin eri tavoin. Mielestäni Marxin ajatuksia on käytetty aika paljon väärin kun nuoren Marxin tuotannosta on poimittu käsitteitä, jotka sitten on pyritty asettamaan hänen materialistista historiankäsitystään vastaan. Tämä ei minusta ole pitävä vastakainasettelu. Kommunistit lähtevät talousjärjestelmän muuttamisesta pyrittäessä ihmisen vapauttamiseen.

O: Kaikki on selvää kunhan tuotantovälineet kansallistetaan?

Yksioikoiset reseptit

A: Ei se niin yksioikoinen asia ole, jos niin kuvittelet. Eräät uusvasemmistolaiset tai ns. marxilaisen sosialidemokratian kannattajat tai ns. yhden asian ihmiset ovat usein pyrkineet löytämään jonkun yksioikoisen reseptin kaikkiin mahdollisiin ongelmiin, joita ihmisellä on. Sen mukaan huumeongelma tai saasteongelma ratkeaa jahka yhteiskunta muutetaan.

Tästä on tietysti perimmältään kysymys, mutta useinkaan nämä uusvasemmistolaiset eivät vaivaudu näitä asioita perustelemaan. Eivätkä aina itse ymmärrä tätä. Tuollainen yksioikoisen reseptin esittäminen on tullut muodiksi, jota toistetaan toistamasta päästyä. Usein se sitten johtaa naurettavuuksiin, vaikka ihmisille pitäisi syvällisesti perustella, miten tästä ja tästä ongelmasta päästään. Miten esimerkiksi huumeongelmat, rappioalkoholismi, väkivaltaisuus tai muut tämäntyyppiset ongelmat ovat tähän yhteiskuntamuotoon sidoksissa. Kun pyritään vaikuttamaan niihin, jotka eivät ole tietoisia työväenliikkeen ihmisiä, eivät tällaiset ihmiset tule hullua hurskaammiksi hokemasta 'Kaikki johtuu kapitalismista'. Oma vaikeuteni kirjoittaessani pakinoita on, että joudun sanomaan asioita lyhyesti. Minulla on vain puolitoista liuskaa käytettävissäni. Mutta kiistan jyrkästi väitteesi, että olisin ajattelutavaltaani niin yksioikoinen kuin mihin minut rinnastit.

O: Miten sinä muutamalla sanalla itseäsi luonnehtisit? Katsotko olevasi idealisti, realis-

ti, pyrkyri, demokraatti vai mikä sinä olet?

A: Minun on vaikea vastata kysymykseesi lyhyesti, sillä en ole tottunut tällaisia asioita pohdiskelemaan. Olen ollut kuitenkin sen verran kauan työväenliikkeessä ja kansandemokraattisessa liikkeessä mukana, etten ole joutunut älyllisesti painiskelemaan maailmankuvani ratkaisemiseksi päätyäkseni sitä kautta joko idealismiin tai marxilaisuuteen. Työläiskodista lähtevälle tulo työväenliikkeen ei usein tuollaista painiskelua paljon vaadi.

Henkilökohtaiset ja luokkapyytteet

O: Minä haluaisin tietää, mitkä ovat sinun pakinoissasi esittämiesi korulauseiden takana olevat pyytteet?

A: Minun pyyteeni tietysti pohjautuvat edustamani liikkeen luokkapyyteisiin. Tietenkin työväenliikkeessä on aina mukana henkilöitä, joilla on monenlaisia pyyteitä. Tietyissä vaiheissa nämä pyytteet saattavat olla jopa työväenliikkeen pyrkimyksille vastakkaisia.

O: Eikö siinä ilmene henkilökohtaisia pyyteitä jos Tiedonantaja julkaisee joka numerossa kolme Sinisaloon kuvaa?

A: Ei se niitä nyt kolmea julkaise. Eikä sitä voi sitä paitsi asettaa vastakkain luokkapyyteiden kanssa. Me pyrimme esittelemään Sinisaloon toimintaa, tällä tavoin koko lukijakunnalle ja esimerkiksi hänen vaalipiirinsä äänestäjille. Ja hänen henkilökohtaiset etunsa ovat minun käsittääkseni ennen kaikkea koko liikkeen etuja.

O: Kuka päättää, ovatko ne yhteneväiset? Hän itsekö?

A: Kyllä sen viime kädessä päättää meidän kenttäväkemme joko kannattamalla meitä tai kannattamatta meitä.

O: Eikö kannatus riipu siitäkin jonkun kuva on esillä ja jonkun toisen ei?

A: No, tietysti, mutta toisaalta ratkaisee myös se, miksi Sinisaloa kannatetaan. Se ei riipu vain hänen henkilökohtaisesta työstään vaan ennen kaikkea hänen edustamansa linjan sisällöstä. Ja linja ratkaisee lehtemme koko olemassaolon. Me emme tulisi päiväkään toimeen ilman että myös jäsenistömme kannattaa lehden edustamaa linjaa taistelussa heidän etujensa puolesta, esim. palkkasyymyksissä.

O: Tuskin linja on kiinni Sinisaloon kolmesta kasvokuvasta joka ainoassa numerossa. Mutta puhutaanpa toimittajan työstä. Mikä

saa sinut, Aleksandrovitšin, tikittämään?

A: Mikä saa Okkerin puhumaan ja kirjoittamaan?

O: Teen sitä työkseni ja katson toimittajan ammatin olevan samanlaista kuin tekisin työtä jossain vaikkapa paperikoneen äärellä.

Toimittajan työstä

A: Minusta on väärin pitää toimittajan työtä samanluontoisena työmiehen työn kanssa.

O: Tästä samasta olen kiistellyt esimerkiksi Juorkunan Jussin kanssa. Vasemmistolla on jotenkin ylenkatseellinen suhtautuminen työntekoon, toimittajan työ erotetaan toisellaiseksi kuin muu työnteko, ehkä hienommaksi? Jos sinä et katso toimittajan tekemän tavallista työtä, niin mitä sinä sitten toimittajana teet?

A: Tietysti se on työtä. Mutta erot ilmevät siinä kenen lauluja laulaa. Kysymys on toimittajan työn ideologisesta ja poliittisesta sisällöstä ja vaikutuksesta. Minulla ei ole ristiriitoja tämän lehden, työnantajani, kanssa, mutta jos olisin jossain porvarillisessa lehdessä, niin tilanne olisi toinen, hyvin ristiriitainen. Minusta tuntuu, että älykkäät, hyvät lehtimiehet, "tähtitoimittajat", joutuvat työssään kaupallisissa ja porvarillisissa lehdissä ristiriitaan. Olen miettinyt, miltä sellainen mahtaisi tuntua. Olisi pakko ansaita leipänsä, mutta samalla joutuu joko ulko-kohtaisesta pakosta tai itsensuurista sävyttämään juttunsa tietyllä tavalla. Joutuisi kirjoittamaan tietystä aiheesta, mutta vaike- nemaan toisesta. Pahinta on jos sitten sisäistää sen sielunrauhansa säilyttääkseen. Silloin omat ajatukset, kirjoitusten sisältö alkaa muuttua.

O: Onko se varmaa, että sinä et itse sisäistä mitään etkä joudu ristiriitaan? Ehkä se johtuu siitä että, että olet jo sisäistänyt niin monta asiaa valmiiksi.

A: Ilman muuta olen sisäistänyt. Mutta kysymyksen on asioiden sisällöstä.

O: Minkälaiseen arvojärjestykseen sinä nämä asiat sitten asetat?

A: Kommunistina minä luonnollisesti asetan asiat arvojärjestykseen sen mukaan, minä katson palvelevan työväenluokan asiaa. Katson puolustavani esim. Suomen kansallista riippumattomuutta ja työskenteleväni työväestön elinehtojen parantamisen puolesta.

O: Tuollaisista asioista on kuitenkin monia erilaisia mielipiteitä. Miten voit olla niin kovin varma siitä, mikä palvelee Suomen itsenäisyyttä, työväenluokan asiaa jne.? Mistä tiedät että juuri sinun mielipiteesi on ainoa oikea?

Ulkopolitiikan realistisesta näkemisestä

A: Tämä on samansukuinen ongelma kuin se, että sosdem-puolue sanoo meidän vaativan heitä hyväksymään kommunistisen ohjelman vaatiessamme sosialidemokraatteja luopumaan luokkayhteistyöstä porvariston kanssa. Mutta on objektiivisetkin kriteerit siihen, mikä esimerkiksi palvelee porvariston etua. Tietenkin siihen sisältyy luokkanäkemyskin todettaessa Suomen EEC-sopimuksen kautta joutuvan enemmän sidotuksi Länsi-Eurooppaan, mutta siihen sisältyy nähdäkseni samalla objektiivinenkin kriteeri. Sillä en uskoisi kenenkään voivan vakavissaan kiistää etteikö EEC merkitse Suomelle vaaraa, puhumattakaan siitä, mitä se merkitsee kansalaisten toimeentuloon ja demokraattiseen päätöksentekoon.

O: Kun sanot, että Suomen ulkopoliittinen asema pitää nähdä realistisesti ja minä samalla tavoin realistisesti perustelen tilanetta toisin, niin miten ratkaistaan kumman näkemys on oikea? Ihmisillä on erilaisia näkemyksiä ja erilaisia kokemuksia. Kenen kokemus on silloin kokenein? Eikö pitäisi pysyä ihmisessä? Jos häikäilemättömässä ja rajattomassa kiihkossa julistaa omaavansa ainoan oikean luokkakantaisen näkemyksen ja lyö kaikki toisinajattelevat lättäjaloiksi, niin en usko sellaista kovin viisaaksi toiminnaksi. Rajattoman kiihkon vallassa toimien rajoittaa jopa oman 'oikean' näkemyksensä leviämistä. Tuohon kiihkoon täytyy olla jokin omituinen syy, josta minä en tiedä.

A: Sinä näet tämän kysymyksen hyvin korostetusti tällaisena tajunnan tason ongelmana, miten sinun näkökulmastasi katsovat ihmiset suhtautuvat esim. minun kirjoitustyyliini. Väität meidän asettuvan muiden yläpuolelle, tuomareiksi, jotka tietävät mikä on oikein ja mikä väärin. Mutta oletko tullut ajatelleeksi, että on kymmeniä tuhansia ihmisiä joilla on erilaiset näkemykset oman kokemuksensa perusteella?

O: Tietenkin on kymmeniä tuhansia ihmisiä. Aina on ihmisiä, jotka aktiivisesti etsivät jotain, mihin luottaa, joita sen takia

tämäntapainen kiihko houkuttelee. Mutta niitä on korkeintaan kymmeniä tuhansia. Mutta eivät kymmenet tuhannet riitä jos ajatellaan koko yhteiskunnan kaatamista tai uudistamista.

A: Tuosta 'rajattomasta kiihkosta' esimerkiksi minun kirjoitustyyliini. Minusta on tärkeä asia saada ihmisiä tajuamaan esimerkiksi sen asenteen kestäättömyys, joka heijastuu sinun kirjoituksistasi. En välitä, että olisin onnistunut siinä kovin hyvin, sinun mielestäsi ehkä en ollenkaan. Tätä sinun asennettasi voisi ehkä kuvata siten, että se on kriittisyyttä, näennäisesti vapaata kriittisyyttä kaikkiin suuntiin. Sinä arvostelet Nixonia ja Israelia, harjoitat terävää satiiria, ja toisaalta sinä "uskallat" kritisoida olemassa olevaa sosialismia, siinä sinun mielestäsi olevaa vapauden puutetta jne. Minusta olennaista olisi kai pyrkiä osoittamaan, että tällainen asennoituminen vie hakoteille tässä luokkataistelun ja sosialismin ja imperialismin välisen kamppailun maailmassa. Tietysti tuo sinun asenteesi on sinänsä ymmärrettävä, kun ottaa huomioon sinun asemasi ja sen työpaikan, jossa olet työssä.

SKP:n ristiriidat

O: Minä en voi hyväksyä tuollaista asennoitumista. Sinä teet minusta kauhean tärkeän. Kuitenkaan minä en edusta mitään, vaan ainoastaan kirjoitan. Sinä puolestasi tiedostat edustavasi tiettyä aatetta, haluat toimia sen puolesta ja pidät sen vuoksi tärkeänä mitä kirjoitat. Saattaa olla tärkeätä jopa osoittaa minun asenteeni kestäättömäksi. Mutta eikö sittenkin olisi järkevämpää saada mahdollisimman monet ihmiset toimimaan ihmisvoiman vapauttamisen puolesta? Ja on vanha kikka todeta, etten minä ymmärrä mitään. Olen tavannut tavallisia SKP:n jäseniä, jotka jäsenkirjoja uudistettaessa erosivat puolueesta. He sanoivat kiihkoliijoiden tehneen "puoluehomon ihan mahdolltomaksi". Tuollaiset seuraukset eivät minusta oikein palvele ihmisen vapauttamista. Siinä on mielestäni paljon suurempi ongelma kuin konsanaan puhua minun asemastani. Olen vain yksi toimittaja suuressa lehdessä, jossa on satamäärin toimittajia. Ei siinä minulla silloin ole mitään ihmeellistä asemaa, kuten väität.

A: Ensiksi tuosta sinun asemastasi. Ei se riipu siitä, mitä sinä katsot edustavasi, vaan

siitä, että sinun juttusi tulee painokoneesta monena satana tuhantena Hesarina. Sinä et voi mitään sille, että sinä edustat Hesaria ja sen kantaa. Kysymys on siitä, mikä on Hesarin linja. Siinä tapauksessa, että et halua samastua Hesarin linjaan, sinä et voi muuta kuin vetää juttusi pois. Toisaalta Hesarin linjaan tietysti kuuluu pyrkiä esiintymään 'moniarvoisena'.

O: On mielipidekysymys kuka mitäkin edustaa. Samalla palstalla kirjoittaa muitakin, jokainen omalla nimellään.

A: Ei ainakaan yksikään kommunisti kirjoita sille palstalle. Se on varma se.

O: Pitää paikkansa.

A: Siinä se raja kulkee. Sitten tämä 'rajon kiihko' SKP:ssä. Tuntuu siltä, että ihan nousee karvat pystyyn niskassa, kun kuulee sinun käsityksiäsi esimerkiksi puolueesta eroamisista tämän "kiihkoilun" vuoksi. Puheestasi saa hyvin mystisen käsityksen siitä, mitä puolueosastoissa ja puolue-elämässä tapahtuu. Ei se ole ollenkaan niin. Kysymys on vain yksinkertaisesti siitä, että meidän on ratkaistava nämä puoluetta vaivaavat ongelmat. Me emme voi iankaiken jatkaa tätä olotilaa. Siksi on tietysti esimerkiksi puolueosastoissa näitä puolueen aatteellis-poliittisia ristiriitoja pyrittävä käsittelemään ja selvittelemään.

On ikävää, jos puolueen jäseniä sen vuoksi lähtee puolueesta. Uskon, ettei niitä kuitenkaan ole kovin paljon. Ja yleensä nämä toverit ovat olleet sellaisia, että he tuntevat olevan turhauttavaa, hyödytöntä ja vahingollista tämän — kuten he sen käsittävät — riitelyn. Ja myös puolueen toiminnassa mukana olevista monet kyselevät, miksi riidellään, miksei voida olla yhtä mieltä. Tällaisten ihmisten ajattelutavan ymmärtää aika hyvin, kun tietää, minkälainen tämä häly viimeisen kymmenen vuoden aikana puolueessa on ollut. Mutta on myös todettava, minkälaista on ollut puoluekasvatuksen ja puolueen valistustyön taso viimeisen kymmenen vuoden aikana. Siitä selittyy paljolti, miksi jotkut eivät pysty näkemään itse ongelmia ja niiden todellisia syitä. Jos jotkut kokevat kysymyksessä olevan pelkän riitelyn sinänsä, niin eihän heitä silloin ehkä huvita olla mukana. Toiset taas näkevät kysymyksen olevan tietyistä periaatteista ja siitä, että tarpeen vaatiessa on pakko myös käydä taistelua niitä näkemyksiä vastaan, jotka ovat ristiriidassa näiden periaatteiden kanssa.

SKDL ja SKP

O: Mitkä ovat tällaisia periaatteita?

A: Esimerkiksi puolueen itsenäinen olemassaolo ja puolueen luonteen säilyttäminen marxilais-leniniläisenä puolueena. Tähän liittyy myös kysymys SKDL:stä. Poliittisessa elämässä SKDL:lle pyritään luomaan johtavan puolueen roolia, mikä meidän käsityksemme mukaan on SKP:n vastaista toimintaa.

O: Minkälaisissa yhteyksissä tämä on ilmennyt?

A: Otetaan esimerkiksi vaikkapa työpaikatoiminta, vaikkapa Turussa. Siellä on hyvin toimivia puolueosastoja työpaikoilla. Kun tietyn varjo-organisaation toimesta ja puolueosastojen tietämättä työpaikalle perustetaan SKDL:n työpaikkaosasto, joka kaiken lisäksi alkaa vetää toisenlaista linjaa, on tämä toimintaa SKP:tä vastaan.

O: SKDL on siis hyvä keräämään vaaleissa ääniä, mutta se ei saa muuten toimia?

A: Tuossa sinä käytät vanhaa fraasia, että SKDL:ää tarvitaan hämäämään ihmisiä vaaleissa. Sehän ei pidä paikkaansa. Ne, jotka äänestävät kommunisteja, tietävät kyllä 99 %:sesti äänestävänsä kommunisteja.

SKDL:llä on edellytykset olla olemassa poliittisena yhteistyöorganisaationa, vieläpä nykyistä paljon laajempaanakin. Katsotaan vain esimerkiksi sitä kiihtyvää sosiaalista muutosta, joka on tapahtumassa, ja sosiaaliselta asemaltaan muutosprosessin alaisena olevien väestökerrosten, esimerkiksi erilaisten toimihenkilö- ja sivistyneistökerrosten heräämistä poliittiseen aktiivisuuteen.

Nykyisillä toimenpiteillä SKDL:n pohjaa kavennetaan, kun sen yhteistyöjärjestöluonnetta hävitetään ja sitä yhä enemmän pyritään tekemään jonkinlaiseksi "sosialistisen" ideologian omaavaksi työväenpuolueeksi. SKDL:n tapainen organisaatio voi luontevasti toimia tiettyjä yhteisiä poliittisia tavoitteita rakentavana yhteistyöorganisaationa mm. kommunistien, sosialistien, nuoriso- ja naisjärjestöjen ja tiettyjen itsenäisten demokraattisten organisaatioiden välillä. Mutta jos tällaiselle yhteistyöorganisaatiolle aletaan rakentaa ideologista pohjaa ja puoluemuotoa, niin kommunistien näkemysten mukaan siinä mennään silloin mahdolltomuuksiin ja vahingoitetaan taistelua demokratian puolesta. Sitä paitsi meillä on jo kolme työväenpuoluetta. □

Svetozar Stojanović

STALINISTINEN PUOLUEUSKOLLISUUS JA KOMMUNISTIN OMANARVONTUNTO

Svetozar Stojanović, 42, toimii Belgradin yliopiston poliittisen ja moraalifilosofian professorina. Hän on kansainvälisen filosofisen aikakauslehden Praxis'n toimitusneuvoston tunnetuimpia jäseniä. Praxis on kahdeksan vuoden ajan tarkastellut kriittisesti jugoslavalaisen yhteiskunnan kehitystä sekä muita marxismin teoreettisia ja käytännöllisiä ongelmia.

Puolueen viralliseen linjaan kohdistuvan kritiikin johdosta eräitä Praxis-lehden numeroita on takavarikoitu ja sen toimittajia ja kirjoittajia vastaan on hyökätty voimakkaasti. Useita lehden avustajakuntaan kuuluvista professoreista on yritetty erottaa viroistaan ja

monilta — mm. Stojanovićilta — on evätty ulkomaanpassi.

Praxis-ryhmä järjestää vuosittain filosofisia konferensseja Korculassa, Jugoslaviassa. 1973 konferenssin teemana oli "Porvarillinen maailma ja sosialismi". Oheinen kirjoitus on hie-man lyhennetty käännös Stojanovićin alustuksesta viime kesältä.

Stojanović on julkaissut kaksi kirjaa: "Contemporary Meta-Ethics" ja "Between Ideals and Reality. A Critique of Socialism and its Future". Jälkimmäinen on käännetty useille länsimaisille kielille, englanninkielinen painos: Oxford University Press, 1973.

Kommunistin omanarvontunto (engl. dignity) suhteessa vallankumouksen vihollisiin ei ole koskaan aiheuttanut epäselvyyksiä, paitsi tietenkin käytännöllisiä: pystyykö kommunisti keräämään tarpeeksi fyysisiä voimavaroja pitääkseen yllä taistelumieltään, kun hän on vastavallankumouksellisen terrorin edessä. Me olemme tässä kiinnostuneet kommunistin asenteesta puoluettaan kohtaan. Tämä suhde ei ole teoreettisella eikä käytännöllisellä tasolla herättänyt marxilaisten mielenkiintoa. Syynä tähän on se rajoittamaton puolueuskollisuus ("partiinos"), joka oli ominaista stalinismin aikana melkein¹ kaikille kommunistisille puolueille. Kommunisti on valmennettu alistamaan kollektiivisille vallankumouksen ponnisteluille tietoisesti ja täydellisesti kaiken sen, mikä on yksilöllistä — harastuksensa, oikeutensa, näkemyksensä ja tekonsa. Kommunistilta ei odoteta ainoastaan sankarillista uhrautumista vaan myös valmiutta täydelliseen itsensä unohtamiseen.

Mutta eikö tällainen puolueuskollisuus

kuulu täydellisesti menneisyyteen? Tähän sävyyn Benditin veljekset² ilmaisevat uskonsa siihen, että uhrauksia vaativien vallankumousten aika on ohi ja että me nyt olemme kulkemassa kohti aikaa, jolloin vallankumousta ei voida erottaa ilosta ja mielihyvästä. Valitettavasti tämä ennustus kuulostaa liian hyvältä ollakseen uskottava. Vanhan maailman voima ja järkähtämättömyys eivät ole siinä määrin vähentyneet. Siksi uhrautuminen tulee vielä pitkän aikaa kuulumaan erotamattomana osana vallankumoukseen. Jotkut vallankumoukselliset tulevat myös tulevaisuudessa elämään ja kuolemaan siinä uskossa, että heidän velvollisuutensa on uhrata vallankumoukselle *kaikki* mitä heillä on, myös henkilökohtainen omanarvontuntonsa, mikäli välttämätöntä.

Stalinismin kauhistuttavat paljastukset ovat osoittaneet, missä laajuudessa ja millä keinoin suuri osa kommunistista liikettä on käyttänyt väärin kommunistien epäitsekästä valmiutta uhrata itsensä. Ja äskettäin (1971) kuubalaisen runoilijan H. Padillan julkinen

¹ Leninin aika bolševistisessä puolueessa edustaa poikkeusta tästä rajattomasta puolueuskollisuudesta, joka vaatii kommunistia olemaan valmis uhraamaan puolueen tähden jopa henkilökohtaisen omanarvontuntonsa.

² Daniel & Gabriel Cohn-Bendit: "Obsolete Communism: The Left Wing Alternative", Penguin, 1969

itsekritiikki ja katumus ovat muistuttaneet meille armottomasti, että nämä paljastukset eivät ole mikään takuu historian toistumista vastaan.

Itsensä nöyryyttäminen

Ihminen, joka ei ole omistautunut vallankumouksen asialle, voi säilyttää vähimmäismäärän omanarvontuntoaan — tai ainakin kuvitelman siitä — vetäytymällä itseensä. Hänen äänetön ja mistään kiinnostumaton olemassaolonsa tarjoaa suojan hyökyaalloilta, jotka uhkaavat täydellisesti tuhota hänen Egonsa. Mutta koska kommunistin omanarvontunto ei perustu mietiskelyyn vaan pikemminkin tekoihin, sitä ei voi säilyttää puhtaasti sisäisillä kokemuksilla. Siksi hänen on valittava: hänen on joko urheasti vastustettava kaikkia yrityksiä taivuttaa häntä tai tehtävä moraalinen itsemurha myöntämällä 'syllisyytensä' 'itsekritiikin' ja katumuksen avulla.

'Tavallinen' ihminen antaa periksi painostukselle *painostuksen vuoksi*. Hänellä ei ole mitään tarvetta rationalisoida asiaa itselleen, jotta hän voisi jatkaa elämäänsä nöyryytyksen jälkeen. Kommunistin, joka taipuu puolueensa edessä, täytyy kuitenkin löytää itselleen joiain 'syvempiä' perusteluja, muuten hän murtaa itsehalveksuntaansa.

Kommunistilla on yksi kätevä rationalisointikeino. Hän on kuullut, että samanlaisissa tilanteissa tunne, joka estää kommunistia antamasta periksi puolueelle, ei ole osoitus mistään todellisesta moraalisesta voimasta vaan pikemminkin jäännös turhamaisuudesta, pikkuporvarillinen individualistinen heikkous. Hänelä ei pyydetä itsensä nöyryyttämistä, vaan todellista vallankumouksellista epäitsekyyttä. Sitäpaitsi stalinisoitu kommunisti ei ole koskaan valmistautunut omanarvontuntoon perustuvaan tovereidensa vastustamiseen. Päinvastoin, hän on melkein pakkomiellelleen omaisesti tutkistellut valmiuttaan kestää kaikkia kidutuksia, jos hän joutuisi vihollisen käsiin. Näin hänelle ei ole jäänyt voimaa ylläpitää omanarvontuntoaan taistelutovereidensa edessä. Tällainen asennoituminen näyttää tarpeettomalta, koska kommunistille on opetettu, että 'oikea asennoituminen luokkavihollista vastaan' merkitsee sankarillista peräänantamattomuutta, kun taas 'oikea suhtautuminen Puolueeseen' merkitsee itsekritiikkiä. Epäilemättä olemme tekemisissä olion kanssa, joka on sekä vallankumouksellinen et-

tä jakaantunut: vihollisen edessä seisova Pro-metheus on helposti muutettavissa heikoksi raukaksi Puolueen edessä.

Tässä suhteessa intellektuellit ovat erityisen haavoittuvia, koska heitä useimiten hallitsee tiedoton syllisyydentunne ei-proletariaattisesta alkuperästään ja halu todistaa mihin hintaan hyvänsä uskollisuutensa 'proletariaatin asialle' (uskollisuuden, jonka he pyrkivät melkein a priori samaistamaan rajoittamattomaan uskollisuuteen puoluetta kohtaan). Harvat intellektuellit ovat pystyneet tuomaan tämän syllisyydentunteen tietoisuutensa piiriin ja käsittelemään sitä sellaisena. Ne jotka ovat onnistuneet siinä, eivät häpeä alkuperäänsä vaan ovat oikeutetusti ylpeitä siitä, että he ovat onnistuneet persoonallisen valintansa avulla ylittämään sen sosiaalisen determinismin, joka johti heitä vastavallankumouksen suuntaan. He eivät kärsi alemmuuskompleksista kohdatessaan proletaarista alkuperää olevia, koska he tietävät, että näiltä on vaadittu paljon vähemmän yksilöllisiä ponnisteluja, sillä heidän sosiaalinen asemansa on ohjannut heitä vallankumouksen puolelle.

'Objektiivinen' ja 'subjektiivinen' syllisyys

Tunnistaakseen todella 'syllisyytensä' stalinisoidun kommunistin on tietenkin tehtävä enemmän kuin vain yksinkertaisesti tukahdutettava henkilökohtainen omanarvontuntonsa, joka ilmenee moraalisen itesäilytyksen 'vaistona'. Hänen täytyy myös tehdä johtopäätös, että hän *tavallaan* todella oli syllinen. Tämä ei kuitenkaan ole mahdollista tekemättä täsmällistä eroa ns. objektiivisen ja ns. subjektiivisen syllisyydentunteen välillä. Kommunistia ei tietenkään vaadita tunnustamaan, että hän on tarkoituksellisesti (subjektiivisesti) vahingoittanut vallankumouksen asiaa ja auttanut vihollista. Se tietenkin aiheuttaisi sietämättömän tilanteen, koska se kieltäisi hänen perusrehellisyytensä kommunistina. Sen jälkeen hänelle jätettäisiin ainoastaan yksi kunniallinen ratkaisu: itsemurha. Sellaisella ratkaisulla ei myöskään stalinisoitu Puolue saavuttaisi mitään. Puolue tarvitsee taistelijoita, jotka hyvittävätsä syntinsä ankaralla itsekritiikillä ja ehdottomalla kurilla.

Toiminnan ihmisenä kommunisti *volens-nolens* (tahtoen tai tahtomattaan) kantaa

alusta pitäen vastuun ei ainoastaan toimintansa tarkoitetuista vaan myös (joistakin) tarkoittamattomista seurauksista. Sen, joka tarkoituksellisesti sekaantuu historian kulkuun, täytyy etukäteen huomioida toimimensa subjektiivisen ja objektiivisen merkityksen (meaning) välinen ero, ja olla siten valmis ottamaan vastuu kaikista seurauksista, jotka siitä johtuvat. Subjektiivisen merkityksen määrittelee tietenkin tekijän aikomukset, kun taas objektiivinen merkitys on kaukana näistä rajoista. Luonnollisesti vaikein vastattava kysymys on: miten kaukana?

Jopa M. M. Ponty³ oli sitä mieltä, että vallankumouksellisen aikaansaannoksiksi tulisi lukea oikeutetusti hänen vallankumouksellisen toimintansa seuraukset: tarkoitetut ja tarkoittamattomat, lyhytaikaiset ja kaikkein pitkäaikaisimmat, suorat ja äärettömän epäsuorat, ennalta-arvioitavat ja -arvioimattomat. Ja koska historia on Pontyn mukaan epämääräinen (ambiguous) ei tätä kokonaisuutta voida koskaan lopullisesti määritellä määrällisesti tai laadullisesti.

Mutta jokin meissä nousee spontaanisti tätä epäinhimillistä vaatimusta vastaan. Eikö tällaisen objektiivisen merkityksen ymmärtäminen ole liian rajoittamatonta, jotta se voitaisiin laskea kokonaan jonkun määrätyn yksilön ansioksi, edes vallankumouksellisen? Tästä huolimatta tällainen objektiivisen merkityksen potentiaalinen rajattomuus tekee mahdolliseksi mystifioida ja manipuloida jaloa vallankumouksellista vastuun tunnetta.

Puolueen subjektiivisuus

Hyväksyessään tämänlaatuisen objektiivisuuden voittaakseen subjektiivisuutensa kommunistinen taistelija joutuu tosiasiaassa puolueen subjektiivisuuden verkkoon. Seuraukset itsessään eivät määrää inhimillisen teon merkitystä, vaan jonkun täytyy ensin arvioida sen merkitys. Jotta tuo merkitys olisi todella objektiivinen, sen täytyy perustua tutkimukseen: seuraukset täytyy täsmällisesti saada selville, verrata niitä toisiinsa, panna ne järjestykseen tärkeyden mukaan, ja vasta sen jälkeen voidaan merkitys määrittää. Kuitenkin stalinisoidun Puolueen edustajien toiminta on juuri päinvastaista: kaikista todellisista ja mahdollisista seurauksesta he mielivaltai-

sesti valitsevat kaikkein toisarvoisimmat ja objektiivisen tarkoituksen nimikkeen alla nostavat syytteen.

Ja tällöin tapahtuu merkityksen täydellisen vieraantuminen. Tietenkään emme tässä tarkoita vieraantumista triviaalissa merkityksessä, jossa ihminen *aina* menettää kontrollin teoistaan siten, että niillä aina on myös joi-
tain tarkoittamattomia seurauksia. Stalinisointu kommunisti luopuu kuitenkin täysin itsenäisestä osuudestaan tekojensa objektiiviseen arvioimiseen ja luovuttaa tämän oikeuden täydellisesti stalinisoidulle Puolueelle. Vääjäämätön seuraus on, että yksilöllisen subjektin raunioista kohotetaan kollektiivinen, näennäisobjektiivinen subjekti. Puolueen vieraantumista ei voida tehokkaasti ehkäistä niin kauan kun sen jäsenet kohtelevat sitä kuin jotain, joka on enemmän kuin heidän järjestäytyneiden vallankumouksellisten tekojensa kokonaisuus.

Tällä yksilöllisen subjektin luopumisella stalinisoidun Puolueen subjektiivisuuden tieltä on vielä toinen puolensa. Rajoittamattoman puolueuskollisuuden tuskissa stalinisointu kommunisti ei huomaa, että stalinisoidun puolueen johto, arvioidessaan omaa politiikkaansa, pilkkaa objektiivisen merkityksen periaatetta. Johto panee painon toimenpiteitensä tarkoitetuille seurauksille. Sen mukaisesti jokainen muutos puolueen politiikassa selitetään ja perustellaan johtuvaksi sopeutumisesta juuri silloin muuttuneisiin objektiivisiin olosuhteisiin ehkä korjaukseksi tehtyihin erehdyksiin.

Missään tapauksessa stalinisoidulle kommunistille, puhumattakaan puolueen johdosta, ei edes juolahda mieleen asettaa kyseenalaiseksi tämän 'objektiivisen' merkityksen käsitteen objektiivista merkitystä (seurauksia). Josn näin kuitenkin tapahtuisi, objektiivinen merkitys muuttuisi hänet tuomitse-
vasta todisteesta bumerangiksi hänen syyttäjäänsä vastaan. Tänä päivänä on ilmeistä, että objektiivisen merkityksen mystifioiminen on merkittävästi edesauttanut useiden kommunististen puolueitten stalinistista degeneroitumista.

Metafysiikka ja positivismi

Tähän mennessä olemme jo huomanneet, kuinka meidän stalinisoidun kommunistimme onnetonta tietoisuutta revitään omanarvon-

³ "Humanism and Terror", 1947

tunnon ja nöyryyttävän itsekritiikin välillä, samoin kuin hänen tekojensa subjektiivisen ja objektiivisen merkityksen välillä. Hänen tietoisuuttaan hajottaa kuitenkin vielä eräs kohtalokas vastakohtaisuus: metafyyminen ja positivistinen asennoituminen Puoluetta kohtaan.

Vaikka todisteet puolueen raskaista erehdyksistä, epäoikeudenmukaisuuksista ja turmeltuneisuudesta ajaisivat hänet nurkkaan, tämä kommunisti ei hylkää ehdottoman lojalisuuden periaatetta Puoluetta kohtaan. Puolueen omalaatuinen metafysiikka antaa hänelle pelastavan selityksen ja oikeutuksen: mitä tahansa Puolueessa tapahtuukin, se ei ole luonteenomaista Puolueelle *sellaisenaan*. Puolueen *a priori* olemus säilyy koskemattomana, kaiken sen *yläpuolella* mitä sen empiirisessä elämässä on todellista ja potentiaalista. Paras esimerkki tästä on Klement Gotwaldin vastaus, kun eräät Tšekkoslovakian kommunistisen puolueen jäsenet kysyivät häneltä, kehen he voivat luottaa Slanskyn ja muiden johtajien petosten jälkeen: ”Luottakaa puolueeseen!”

Ilman tällaista metafyyksistä takuuta stalinoitu kommunisti, jota ei ole tarpeeksi valmennettu löytämään tukea omasta itsestään, menettäisi ideaalinsa, tehtävänsä, taistelunsa ja jopa elämänsä merkityksen. Ensi silmäyksellä voisi olettaa, että tämä metafyyksisen ja empiirisen erottaminen ei ainoastaan säästäisi kommunistia toivottomuuden kuilusta, vaan myös innostaisi häntä vastustamaan empiiristä, kun se on ristiriidassa metafyyksisen kanssa. Mutta näin ei tapahdu: kun stalinoisoidun kommunistin on ratkaistava onko hänen myönnöstyvä Puolueen painostukseen vai ei, hän nopeasti yhdistää nämä kaksi tasoa empiirisen eduksi. Näin metafyyksinen takuu ei millään tavoin säästä häntä täysin empiiriseltä antautumiselta. Päinvastoin: hänelle Puolueen senhetkinen johto on aina Puolueen olemuksen ruumiillistuma. Siten rajaton lojalisuus vallankumouksen asialle muuntuu helposti ehdottomaksi kuuliaisuudeksi niitä kohtaan, jotka selviävät huipulle Puolueen sisäisessä valtataistelussa. Tämän yhteydessä lienee hyvä muistaa, kuinka nykyinen super-empiirinen (ulkoisen intervaation asettama) Tšekkoslovakian Kommunistisen Puolueen johto on Puolueen ylimaallisen (transcendental) olemuksen nimissä olennaisesti muuttanut puolueen jäsenistön kokoonpanoa joukkopuhdistuksin.

Kaikkialla läsnäoleva vihollinen

Kommunistin onneton tietoisuus, jota me tässä tarkastelemme, sopeutuu jatkuvasti historian metafyyksiseen rakenteeseen, joka *a priori* määrää kaikkien vallankumouksellisten tekojen objektiivisen merkityksen. Nämä teot saavat merkityksensä vasta, kun ne asetetaan näihin historiallisiin puitteisiin ja niiden perustekijöihin ja -voimiin, jotka ovat *a priori* ennalta järjestettyjä.

Puolue historian subjektina edustaa sitä absoluuttisen varmaa kiinnekohtaa, jonka suhteen *kaikki muu* voidaan määritellä anti-subjektiksi. Tästä manikealaisen polarisoinnin suljetusta ympyrästä ei ole mitään poispääsyä. Pelkkä ajatuskin stalinisoidun Puolueen vastustamisesta henkilökohtaisen omanarvontunnon säilyttämiseksi tulee ehdottomaksi, kun se asetetaan vastakkain yllämainitun ’objektiivisen’ merkityksen käsitteen kanssa. Joko antaudut Puolueelle tai autat jälleen kerran vallankumouksen vihollisia. Lisättäköön suluissa, että porvaristo taistelusaan kommunismia vastaan on taitavasti kääntänyt pääläelleen ja käyttänyt hyväkseen tätä väärää ongelmanasettelua. Joko (meidän) demokratia tai stalinismi!

Solženitsyn on muotoillut nasevasti hyvin tärkeän syyn jatkuvaan vihollisen esiin maanamiseen stalinismissa. ”Viholliset, ikuiset ja aina läsnäolevat, tarjoavat helpon oikeutuksen teoillenne ja olemassaolollenne. Mutta mitä tekisitte ilman vihollisia? Ette voisi elää ilman vihollisia.” (Hänen kirjeensä Kirjailijaliitolle 1969) Tämä pakkomielle vihollisesta kommunistisessa liikkeessä alkoi tietenkin jo kauan ennen stalinismia. Ensin sen muoto oli paljon viattomampi: vallankumoukselliset ovat aina pelänneet, että viholliset jollain tavalla ylistäisivät heitä. Todellinen tragedia ilmeni vasta myöhemmin stalinismin myötä, kun vihollinen nähtiin kaikkialla, tiukasta puoluelinjasta oikealla ja vasemmalla, lähellä sitä ja kaukana siitä. Siten luotiin tilanne, jossa kommunisti, *määritelmän mukaan*, ei voinut poiketa askeltakaan tuosta linjasta olematta objektiivisesti hyödyksi viholliselle. Perustana on periaate, että pieninkin erimielisyys Puolueessa voi aikaansaada särön, jonka vihollinen voi helposti laajentaa valtavaksi kuiluksi. Estääkseen tämän puolue on tehnyt tarkan työnjaon: johto määrittää Puolueen linjan ja jäsenten on huolehdittava

siitä, miten välttää objektiivinen vihollisen auttaminen.

Mutta ihminen ei toimi tyhjiössä. Tarkasti sanoen hän ei voi liikahtakaan ilman, että joku ei-toivottu hyötyy siitä jossain määrin. Käyttämällä tätä luontaista inhimillisen tilanteen ristiriitaa hyväkseen stalinisoitu Puolue voi yhtäaikaaisesti esittää olennaisesti vastakkaisia syytöksiä. Eräs esimerkki tästä on, että ylenmääräinen kunnianhimo johdon päätösten toteuttamiseksi voi palvella vihollista *samalla tavoin* kuin johdon politiikan sabotointi. Kommunistin omanarvontuntoa käsitellään kovin omalaatuisella dialektiikalla: 'vasemmistolainen poikkeama' kohtaa 'oikeistolaisen poikkeaman'. Mutta "äärimmäisyydet kohtaavat" kuten A. Huxley sanoisi "siitä syystä, että ne on luotu kohtaamaan".⁴

Ketjureaktio

Stalinisoidun kommunistin ensimmäinen alentava teko avaa moraalisen kuilun, joka laajenee nopeasti. Tämä olennainen raja on vaikein ylittää: pitemmälle menevässä heikkoudessa on pikemminkin kysymys asteesta kuin periaatteesta. Kun tämä raja ylitetään, kaikki jäljelle jäävät varustukset kaatuvat kuin dominot. Ne jotka luulevat, että he voivat välttää pikkumaisen itsekritiikin 'oveluuden' pitemmälle menevät vaatimukset, erehtyvät vakavasti. Myös tämä Molok on tyydyttämätön. Kumartaminen synnyttää välittömästi pilkkaa sen taholta samalla, kun se vaatii täydellistä antautumista.

Antautumisen kumulatiivinen vaikutus ei tietenkään näy ainoastaan siinä, että asianomainen tottuu itsensä nöyryyttämiseen. Kun hänellä ei ole tarpeeksi voimia vastustamiseen, stalinisoitu kommunisti hyökkää jatkossa kaikella voimallaan, melkein sadistisesti, niitä vastaan, jotka tarjoavat todellisen vastustuksen. Hän tekee niin, koska niin kauan kuin on kommunisteja, jotka käytöksellään muistuttavat häntä toteuttamattomista inhimillisistä mahdollisuuksistaan hän ei pysty täysin lannistamaan tuskallista häpeän tunnetta. Siksi halveksunnan, vihan ja tuhon kohteeksi siirtyä tiedostamattomasti stalinisoidun Puolueen ja oman itsen asemasta ne kommunistit, jotka mustasukkaisesti vaalivat moraalista koskemattomuuttaan.

Kohtalokas kysymys on: kuka tarjoaa mallin oikeasta asennoitumisesta ei vain viholliseen vaan myös Puolueeseen. Sen vaaran suuruuden, joka johtuu esimerkiksi, jonka omanarvontuntoinen asenne kommunistisen Puolueen edessä tarjoaa, paras mittapuu on helittämättömyys, jolla murretaan kommunistin persoonallisuutta. Vallassa olevat ovat aina olleet äärimmäisen tyytymättömiä mikäli erottamisia ei ole seurannut nöyryyttäminen. Syy tähän on se, että he ovat vaistomaisesti tienneet ihmisen olevan täydellisesti kontrolloitavissa vain, jos hänen persoonallisuutensa perusta, omanarvontunto on nujerrettu. Stalinististen oikeudenkäyntien todellisenä taroituksena ei ollut syytettyjen fyysinen tuhoaminen ja yleinen pelottelu, joka olisi voitu saavuttaa ilman julkisia näytöksiäkin, vaan pikemminkin hekumoiminen vallankumouksellisten kommunistien halventamisella. Vasta kun syytetyt oli saatu osoittamaan, että heillä ei ollut voimia todelliseen kommunismiin ja vallankumouksellisuuteen, heistä tuli täysin vaarattomia.

Varasanktio: subjektiivinen syyllisyys

Monessa tapauksessa objektiivisen syyllisyyden syyte on kyllin tehokas. Mutta joissakin tapauksissa on ollut tarpeellista turvautua syytteeseen tarkoituksellisen vahingon aiheuttamisesta vallankumoukselliselle liikkeelle. Tämä syyte ei enää vihjaa laiminlyönneistä, valppauden puutteesta, perityistä porvarillisista ennakkoluuloista jne., vaan pikemminkin tietoisesta vihamielisyydestä. Monet ovat huomanneet että Bucharin, vaikka hän ei voinut toimia todellisenä vallankumouksellisenä (paljastaa oikeudenkäynnin todellisia kasvoja), on siitä huolimatta jatkuvasti pitänyt kiinni objektiivisen ja subjektiivisen syyllisyyden välisestä olennaisesta erosta. Jälkimmäisen sitkeällä kieltämisellä hän on yrittänyt säilyttää peruskunniansa vallankumouksellisenä ja ihmisenä.

Gramsci kirjoitti: "Herää kysymys, onko rehellistä katsoa jonkun menneisyyteen, kaikkia hänen tekemiään virheitä, jotta häntä voitaisiin syyttää niistä nykyisen polemiikin 'tarkoituksenmukaisuuden' vuoksi. Eikö ole inhimillistä erehtyä? Eivätkö tieteen suuret persoonallisuudet ole muovautuneet erehdystensä kautta? Eikö jokaisen elämäkerta ole suuressa määrin taistelua menneisyyttä vas-

⁴ Brave New World, New York, Harper and Bros., 1950, s. 45

taan ja voittoa siitä?⁵⁾ Mitä Gramsci olisi sanonut, jos hän olisi elänyt ja nähnyt hirtittävät stalinistiset oikeudenkäynnit, jotka eivät enää tietenkään koskeneet 'virheitä' vaan suurten vallankumouksellisten 'petoksia'. Laajentamalla Gramscin kuvaamaa tekniikkaa petoksen juuret on 'löydetty' kaukaa vallankumouksellisten menneisyydestä. Koska tämän käsityksen mukaan nykyisyys voi aina antaa olennaisesti uutta valoa vallankumouksellisten elämänkertaan, ne yhdellä vedolla siirretään vallankumouksen historiasta vastavallankumouksen historiaan.

Vallankumouksellisen uhrautumisen raja

Täyttääkseen tehtävänsä vallankumouksellisten kommunistien on täytynyt kerääntyä puolueiksi, joille on luonteenomaista suuri keskittyneisyys sekä tahdon, perimysten, toiminnan ja itseuhrautumisen ykseys. Taistelussa ei edes heidän elämänsä ole loukkaamaton. Mutta heidän omanarvontuntonsa täytyi säilyä koskemattomana. Vallankumoukselliset eivät voi uhrata omanarvontuntoaan vallankumouksen asialle, koska sitä ei voi erottaa persoonallisuuden moraalista ytimeästä.

Jos vallankumouksellisen uhrautumisen lopullinen mielekkyyks on etsittävä sellaisen yhteiskunnan luomisesta, joka tekee mahdolliseksi inhimillisen persoonallisuuden täyden kehittymisen, sen täytyi alusta lähtien olla tietoinen *persoonallisista* rajoituksista ja oikeuksista. Tässä suhteessa kommunistin omanarvontunto edustaa ehdotonta minimiä. Vallankumouksen asia ja vallankumouksellinen omanarvontunto eivät voi edes tilapäisesti olla suhteessa tietyn hierarkian ylempiin ja alempiin arvoihin. Henkilökohtainen omanarvontunto on erottamaton osa vallankumouksen päämääriä ja ihanteita. Vallankumouksellinen taistelija voi uhrata tälle alttarille jopa elämänsä mutta ei koskaan moraalista persoonallisuuttaan. "Muuttaakseen maailmaa, on aatteen ensin muutettava sen ihmisen elämä, joka vie sitä eteenpäin. Siitä on tultava esimerkki." (A. Camus)

Kommunisti voi sankarillisella idealismillaan rikastuttaa arvomaailmaa vain, jos hän jatkuvasti varjelee omaa arvokkuuttaan. Jos hän suostuu uhraamaan omanarvontuntonsa ja siten kieltää oman moraalisen arvonsa, hän asettaa kyseenalaiseksi kaikkien mennei-

den ja tulevien uhraustensa merkityksen. Silä ihminen on arvojen eteenpäinviejä, keskus ja toteuttaja. Hän ei voi olla vallankumouksen asian arvoinen, jollei hänellä ole omanarvontuntoa.

Omanarvontunnon säilyttäminen on kommunistin velvollisuus ei ainoastaan itseään vaan myös itse vallankumousta kohtaan. Yhteiskunnallinen liike, joka haluaa säilyttää vallankumouksellisen luonteen, ei saa koskaan uhata jäsentensä henkilökohtaista arvokkuutta. Ainoastaan ylpeistä ihmisistä rakennetaan Puolue, jolla on varma vallankumouksellinen tulevaisuus. Tästä syystä sen täytyy aina lujasti kieltää joidenkin taistelijoitensa kieroutunut, masokistinen epäitsekkyys. Toisinaan näyttää siltä, että vallankumouksellinen ohjelma ei ole täysin toteutettavissa. Olisi kuitenkin vaarallinen illuusio, jos kaukaisinkin syy tähän etsitään kommunistien mahdollisesta epävalmiudesta uhrata henkilökohtainen omanarvontuntonsa vallankumouksen asialle.

Kommunistin ja hänen puolueensa välistä suhdetta täytyy hallita ehdoton vastavuoroisuus: kunnioituksen, solidaarisuuden, uskollisuuden ja hyväksymisen vastavuoroisuus. Tässä suhteessa on tilaa myös itsekriittiselle asenteelle, mutta ei yhtään enempää kuin on tilaa todelliselle kritiikille. Sanon todelliselle kritiikille koska stalinisoidulle ilmapiirille on ollut luonteenomaista näennäinen symmetrisyys: rajaton itsekritiikki vs. hierarkinen kritiikki. On välttämätöntä lisätä, että itsekriittisen asenteen täytyy olla varuillaan pienimmänkin nöyryyksen merkin varalta. Sen täytyy myös olla ehdottomasti vapaaehtoista ja niin tyyntä kuin mahdollista ollakseen käytännöllistä ja tulevaisuuteen suunnattua.

Monille ei tietenkään ole helppoa seistä suorana taistelutovereidensa edessä, koska heidän on ensin hylättävä illuusio siitä, että kommunisti voi olla oikeassa vain, kun hän on Puolueen kanssa yhtä mieltä. Jos tilanne on päinvastainen, Puolue käyttää kommunistia hyväkseen enemmän kuin tämä osallistuu Puolueeseen. Marxin "kategorinen imperatiivi, jonka mukaan kaikki olosuhteet, joissa ihminen on alennettu, orjuutettu, hylätty ja hyljeksittävä olento, täytyy tehdä vallankumoukselliseksi" pitäisi ennenkaikkea pätää kommunisteihin itseensä. □

⁵⁾ Gramsci: "Notes on the Economy"

Raimo Lindroos

AKUPUNKTIO, PIIKKI LÄNSIMAISEN LÄÄKETIETEEN LIHASSA

Alkupunktion tulo länsimaille on aiheuttanut tervettä kuohuntaa niissä piireissä, joiden tehtävänä on — tai pitäisi olla — ihmiskunnan fyysisen ja psyykkisen hyvinvoinnin turvaaminen. Kukaan akupunktioon tutustunut ei voi olla toteamatta sen pystyvän korvaamaan suurimman osan nykyisestä lääketieteestä. On valitettavaa kuinka yksipuoliseksi kansan terveyden ylläpitäminen on monopolisoitunut.

Homeopatian, kasvilääkinnän, neuraaliterapian, kiropraktiikan, osteopatian yms. voidaan osoittaa vaikuttavan suotuisasti — akupunktiosta puhumattakaan. Itse asiassa koko nykyinen lääketiede perustuu homeopaattiseen ”samanlainen parantaa samanlaisen”-periaatteeseen, epänormaalia fyysistä tai psyykkistä olotilaa pyritään hoitamaan epänormaaleilla aineilla ja aineyhdistelmillä. Kuitenkin allopatian kilpakumppanit ovat yleensä sivu- ja haittavaikutuksiltaan virallista kilpakumppaniaan vaarattomampia.

Neulaterapia vaikuttaa kokonaisuuteen

Ehkä suurimman ristiaallokon on nostonut se, että akupunktio ei perustu materialismiin siinä määrin kuin virallinen lääketiede. Tästä syystä osa akupunktion vaikutuksista menee nykyisten mittalaitteiden ohii ja ne tuntuivat siten mystisiltä. Vika on luonnollisesti mittalaitteissa, eikä tällainen asiantila mitenkään oikeuta leimaamaan akupunktion teorioita ja lainalaisuuksia vain mielikuvituksen tuotteiksi. Taolaisuus, johon akupunktio perustuu, korostaa kaiken ykseyttä ja korostaa siten esimerkiksi ihmisolentoa yhtenä täydellisenä kokonaisuutena. Neulaterapia vaikuttaa kokonaisuuteen. Muinaisaikojen akupunktiot, jotka olivat lääkäreitä, filosofi ja pappeja samassa persoonassa, hallitsivat tämän kokonaisuuden ja sen yhteydet ympäröivään universumiin siinä mitassa, että tavallinen kansa piti heitä pyhimyksinä. Parantamisessa oli tuolloin eräänä perusideana se, että parantaja itse oli täysin terve ja todella tiesi mitä terveys merkitsee. Tämä käy

ilmi mm. siitä, että pulssidiagnoosia tehtäessä lääkäriä kehoitetaan vertaamaan potilaan pulssia omaansa. Akupunktikon on jatkuvasti pidettävä silmiensä edessä mielikuva terveydestä. Tällaisen asennoitumisen tärkeys on ilmiselvä niille, jotka tuntevat telepaattisen vaikutuksen lainalaisuuksia. Akupunktion terveyskeskeisyyttä kuvaavat mm. seuraavat lainaukset Keltaisen Keisarin Sisätautiopista:

”Ne, jotka kapinoivat universumin peruslakeja vastaan, vahingoittavat omia juuriaan ja runtelevat todellisen itsen.”

”Tästä syystä pyhimykset eivät parantaneet niitä, jotka jo olivat sairaita; he opettivat niitä, jotka eivät vielä olleet sairastuneet.”

Tällainen terveyskeskeisyys vaatii nykyistä oireoppiin uppoutuneelta lääkäriltä lähes täydellistä suunnanmuutosta. Tämä kääntymisen kitka on usein puhjennut jopa perusteettomiksi huomautuksiksi muita menetelmiä ja niiden harjoittajia kohtaan. Lahkoistuminen näyttää ulottuvan myös tieteellisille alueille. Potilaan kannalta on täysin samantekevää onko hän terve ”virallisesti” tai ”epävirallisesti”. Toivottavasti akupunktion aiheuttama kuohunta herättäisi meidät toivottomasta menetelmäkeskeisyydestämme takaisin ihmiskeskeisyyteen.

Pulssidiagnoosi

Edelläolevista lainauksista käy selvästi ilmi, että akupunktio on ennalta ehkäisevää. Tämän tekee mahdolliseksi pulssidiagnoosi. Saattaa tuntua ihmeelliseltä, että ihmisen energiatasapainon häiriöiden syyt ovat luettavissa pulssista, mutta menetelmä toimii käytännössä verrattomasti. Pulssidiagnoosi on akupunktion perusta ja jokaisen akupunktihoitoon hakeutuvan olisikin osattava vaatia tätä diagnoosimuotoa. On totta, ettei pulssista näe aivan kaikkea, mutta tämän diagnoosimuodon avulla pystytään vaikutusprosenttia nostamaan huomattavasti. Lisäksi siten pystytään jatkuvasti kontrolloimaan edellisten hoitokertojen vaikutukset. Tavanomaisessa lääkinnässä tiettä lääkemääräys uusitaan yhä uudelleen ja uudelleen, jolloin tietyn rajan jälkeen haittavaikutukset alkavat peittää hyödyn.

Usein kuulee väitettävän, että akupunktio on tyydyttävä harjoittaminen vaatii oppiainvoja lääketieteessä. On luonnollisesti eduksi tuntea anatomiaa ja fysiologiaa, mutta ylerikoistuneen lääketieteen kanssa akupunktiolla on suhteellisen vähän tekemistä. On suorastaan naurettavaa ajatella akupunktion hajaantuvan maksa-akupuntioksi, munuais-akupunktioksi, ihotautiakupunktioksi jne. Pulssidiagnoosia soveltavan akupunktikon kannalta lääketieteelliset diagnoosit ovat suhteellisen merkityksettä. Tietääkseen vian syyn hänen on kuitenkin tehtävä omat diagnoosinsa. Potilaan kannalta on myös suhteellisen samantekevää tietää mistä viasta hän on päässyt. Parhaassa asemassa akupunktion ymmärtämiseen ovat ne, jotka ovat välittäneet tutkiskella itämaista filosofiaa, joogaa ja näihin liittyviä energiaoppeja. Näitä on lisäksi tutkiskeltava omassa itsessä, sillä kuten sanottu mittarit ovat vielä suhteellisen karkeita parhaaseen mittariin — ihmiseen — verrattuina.

Julkisuudessa pyritään liiankin usein antamaan kuva akupunktiosta jonakin lääketieteen lisukkeena, hämästyttävänä puudutuskeinona. Tuntuu kuin kuningattaresta tehtäisiin palkkapiika. Tosiasia kuitenkin on, että onnettomuustapauksia lukuunottamatta kaikki leikkauksia vaativat viat voidaan hoitaa varhaisvaiheissaan neuloilla. Esimerkiksi sappikivet voidaan poistaa esim. kolmella korvaan pistetyllä neulalla silloin, kun ne vielä mahtuvat tiehyestä. Neulapuudutuksessa ei sinänsä ole mitään vikaa, onhan se huomattavasti turvallisempaa kuin potilasparan myrkyttäminen henkitorisiin ennen leikkausta. Tajuttomuus ei ole mikään luonnollinen olo-tila. On kuitenkin syytä tähdentää sitä, että akupunktio pystyy korvaamaan länsimaista lääketiedettä eikä vain täydentämään. Voisi melkein sanoa akupunktion jo voittaneen, sillä onhan selvää, että ihmiskeskeisessä parannustyössä juuri kivuttomimmat, vaarattomimmat ja tehokkaimmat menetelmät jäävät elämään. On kuitenkin osattava suhtautua akupunktiioon jo tässä vaiheessa vain eräänä aikansa palvelevana menetelmänä, josta kehittyä uusia ja parempia menetelmiä, jotka lopulta tulevat syrjäyttämään sen.

Akupunktiota kansakouluun ja armeijaan

Jotkut tutkijat ovat sitä mieltä, että n. 80 prosenttia sairauksista on psykosomaatti-

sia. Todellista hyötyä akupunktiosta on kansan terveydelle vasta sitten kun ihmisille opetetaan kuinka he pääsevät eroon peloista, masennuksista, pakkomielleistä jne. painelemalla ja hieromalla tiettyjä akupunktiopisteitä. Akupunktiota voitaisiin aivan mainiosti opettaa jo kansakoulussa kuten Kiinassa on tapahtunut. Eiköhän tarvittava aika voitaisi lohkaista vaikkapa uskontotunneista tai seksivalistuksesta. Tällä hetkellä akupunktion laajempi käyttö näyttää kuitenkin olevan jokseenkin umpikujassa; 'asioita tutkitaan' kuten termi kuuluu. Lääkärit tuntevat ilmeisesti leipäpuunsa uhatuksi, koska ovat tehneet mm. neurojen maahantuojan kanssa sopimuksen, jonka mukaan neuroja myydään vain lääkäreille. Saattaa olla että piakkoin nuppineulatkin ovat reseptitarvara.

Syrjäisten seutujen terveydenhoidossa akupunktio olisi luonnollisesti verraton keino. Puolustuslaitoksestaikin olisi jotain rauhanai-kaista hyötyä, jos lääkintämiehelle annettaisiin akupunktiokoulutus. Jos keskityttäisiin ottamaan lääkintäjoukkoihin poikia sellaisilta alueilta, joille lääkärit eivät mielellään majoitu, voitaisiin huomattavasti helpottaa näiden alueiden lääkärripulaa. Pojat voisivat kotiin palattuaan hoitaa kotiseuduillaan kaikki pienemmät viat. Toistaiseksi tällainen ajatus ei kuitenkaan ole ottanut tuulta purjeisiinsa.

Akupunktion puolustajat ovat usein puhuneet menetelmän yksinkertaisuudesta ja halpuudesta; tarvitaan vain tietoa ja muutama neula. Asiat näyttävät kuitenkin kulkevan toiseen suuntaan. Akupunktiioon erikoistuneet ovat havainneet kansan kiinnostuksen tähän hoitomuotoon erinomaiseksi tulolähteeksi. Potilas joutuu usein maksamaan halvasta menetelmästä kalliimman hinnan. Näin tulee ilmeisestikin jatkumaan, mikäli akupunktion monopolisoituminen tiettyihin käsiin jatkuu. On melko varmaa, että asian ympärillä tullaan vielä käymään melkoista polemiikkaa. Aivan varmasti tullaan järjestämään kurseja tavallisille ihmisille ja tämä saattaa synnyttää jopa uuden ammattikunnan.

Akupunktio on taidetta

Ehkä olisi syytä jo tässä vaiheessa tähdentää sitä, että lääketieteellisiin kursseihin nivelletynä akupunktiota olisi syytä opettaa ennen varsinaisen länsimaisen lääketieteen

DIALEKTINEN IHMINEN

Luonnolla on dialektinen luonne,
siinä on oikeus, moraali ja
pelastus itsessään: se pyrkii
järkkymättä valintoihin, jotka
takaavat säilymisen.
Tietoisuus on häiriö luonnon-
oikeudellisessa järjestyksen-
pidossa.

Minä sorrun heikkouksiini:

- ihmisten pelkoon
- itseluottamuksen puutteeseen
- fyysisen kunnon puutteeseen
- metsästystaidon puutteeseen
- epädialektisuuteeni

Mutta aina on ollut ihmisiä, joiden ominai-
suudet eivät ole valikoituneet pysyviksi lajille.
Sortumiseni kautta ihmiskunta säilyy, siinä
on minun tarkoitukseni, pelastustyöni: nau-
latkaa minut ristille!

Ja ellei minulla olisi tietoisuutta, ei asiasta
kannattaisi edes puhua.

Jos joku lyö teitä poskelle,
puhkaiskaa häneltä maha,
ennenkuin ennättää tehdä
sitä toista kertaa.

Tämä on dialektinen
pelastussanoma, evankeliumi
Vain voitto voi olla totuuden
kriteeri

Tämä on dialektinen
moraali
Eikä tästä kannattaisi puhua,
ellei minulla olisi tietoisuutta.

Epädialektinen ihminen,
häviävä ilmiö, välähdys,
joka häviämisessään
paljastaa moraalittoman
olemuksensa ja
mahdottomuutensa

Epädialektinen ihminen,
holhottava olio, josta
ei ole muuhun kuin
näytteille pantavaksi
— — — ristille — — —

Voitto on ainoa pysyvä
olemassaolon muoto.

Eikä tästä kannattaisi edes puhua,
ellei minulla olisi tietoisuutta.

Lindroos . . .

luentoja. Ylierikoistuneilla ja tiettyjä kiteyty-
neitä mielipiteitä omaavilla lääkäreillä on
usein melkoisia vaikeuksia akupunktion kans-
sa. He eivät ainoastaan joudu aloittamaan
alusta, vaan myös korjaamaan menneisyyttä.
Tämä on valitettava totuus. Meidän oppi-
järjestelmämme suosii liiaksi tiettyjen asioi-
den ulkoa oppimista ja niiden mekaanista
toistamista. Akupunktio — varsinkin pulssi-
diagnosi — on sen sijaan melkein pä taidet-
ta, jossa luovalla mielikuvituksella ja vapaal-
la näkemyksellä on ratkaiseva merkitys. Aku-

punktikko käsittelee potilastaan yksilönä, eri-
koistapauksena — ei jonakin maksavikana,
päänsärkynä yms.

Toivottavasti näemme pian sen päivän,
jolloin jokainen tuntee tärkeimmät akupunk-
tiopisteet ja voi toimia itse omana lääkäri-
nään, pappinaan ja filosofinaan. Terveys on
ihmisen tärkein omaisuus ja mielestäni jo-
kainen, joka osallistuu tällä alueella tapahtu-
vaan valinnan vapauden rajoittamiseen tai
tietojen salailuun, on osallistunut rikolliseen
tekoon elämää ja ihmisyyttä kohtaan. □

Pentti Malaska

KONE ON AJATUKSEN RUUMIS

Ajatus,
joka on täysin ymmärretty
voidaan rakentaa materiaan.

Kone
on ajattelun toteutuma,
ajattelun, joka on loppuun
asti ymmärretty.
*

Inhimillisin
on käsittämätöntä, sillä
loppuun asti käsitettynä
se voitaisiin koneellistaa.
*

Kuollut ruumis palautuu luonnon
koneen osaksi;

Kuoleminen
on loppuun asti käsittämistä,
koneellistamista.
*

Kone on ajatuksen ruumis!
*

Voimmeko elää inhimillistä
eli käsittämätöntä elämää

ajatusten ruumishuoneessa?
Ympäröikö asioitten käsittäminen
meidät epäinhimillisyydellä?

*

Onko mahdollista
löytää elämän tapa,
joka päivä päivältä johtaisi
yhä käsittämättömämpään;
ja onko mahdollista
jollakin käsittämättömällä
tavalla hallita
yhä käsittämättömämpää maailmaa?

*

Kehitystä sitä, että
koneet korvaavat yhä
useammin ihmisen?

Ei, vaan kehittymättömyyttä
se, että
on vielä paljon ihmisiä,
jotka korvaavat koneita
monia vielä keksimättömiä.

EKOLOGIA-TYÖRYHMÄN RAPORTTI

Kriittisessä Korkeakoulussa toimi kevään 1973 aikana ekologi-työryhmä, joka pyrki kehittämään toimivaa vaihtoehtoa nykyiselle kasvuhakuiselle talous- ja yhteiskuntapolitiikalle. Ryhmän mielestä vaihtoehto olisi tasapainotalous, jonka keskeisenä tavoitteena on, että sen avulla voitaisiin välttää nähtävissä olevat kasvutalouden tuhoiset ongelmat.

Ryhmä koostui seuraavista henkilöistä: Kyösti Pulliainen, Tapio Kanninen, Arto Vuori, Matti Oikarinen, Markku Rämö, Jussi Simpura, Auvo Heikkilä, Kari Valovirta ja Raimo Ruottu. Lisäksi toimintaan osallistuivat mm. Pentti Malaska, Jussi Raumolin ja Pertti Seiskari.

Ryhmä katsoi, että konkreettisin kontribuutio, jonka se näissä olosuhteissa voisi tehdä, on luonnostella Suomen tapaisen pienen maan keskeisiä kysymyksiä käsittelevän taloudellisen mallin perustekijöitä.

Työnsä ensimmäisessä vaiheessa, viime kevään

aikana, ryhmä pyrki vastaamaan kysymyksiin: 1) miksi tasapainotalous on pitkällä tähtäimellä välttämätön, 2) millainen suomalaisessa yhteiskunnassa mahdollinen tasapainotalouden periaatteisiin nojautava talous- ja yhteiskuntajärjestelmä voisi olla ja 3) miten tasapainotalouteen voitaisiin päästä. Ryhmän jäsenten valmistamien työpapereiden ja käydyn keskustelun pohjalta Ruottu kirjoitti raportin kohdista 1 ja 2 ja Kanninen kohdasta 3. Nämä raportit julkaistaan oheisena.

Ryhmän työskentelyn seuraavana vaiheena on saada raporteista perusteellista kritiikkiä sekä yksityiskohtaisempia ehdotuksia siitä, miten ja millaisia tasapainotalouteen tähtääviä toimenpiteitä voitaisiin Suomessa toteuttaa. Kevään 1974 aikana ryhmän tarkoituksena on valmistella perusteellisempi esitys tasapainotalouden problematiikasta sekä siihen tähtäävistä osaratkaisuista Suomen olosuhteissa.

KASVUTALOUDESTA TASAPAINOTALOUTEEN

Luonnos tasapainotalouden perusteista

1. Johdanto

Tässä raportissa kartoitetaan eräitä kasvuhakuisen talouspolitiikan keskeisiä piirteitä ja sen seurauksia sekä globaalilla että kansallisella tasolla. Sen pohjalta pyritään tarkastelemaan, miten kasvutalouden tuhoisat ongelmat olisivat Suomessa vältettävissä siitä irtautumalla ja pyrkimällä tasapainotalouteen.

Raportti on tiivistelmä ekologia-ryhmän työskentelyn ensimmäisestä vaiheesta ja se on luonteeltaan vielä varsin luonnosmainen. Problematiikan laajuudesta johtuen siinä ei ole pyrittykään tasapainotalouden yksityiskohtien ja toimintavaihtoehtojen perusteelliseen analyysiin. Monet tärkeät ja monimutkaiset kysymykset joudutaan esittämään tiiviissä muodossa, toteavaan sävyyn, vaikka ne ansaitisivat monipuolisemman käsittelyn. Mahdollisuuksien mukaan on tällöin, yksityiskohtaisten perustelujen sijasta, viitattu olemassaolevaan kirjallisuuteen.

Raportissa kiinnitetään huomiota lähinnä muutamiin tärkeimpiin seikkoihin, jotka joka tapauksessa on huomioitava Suomen lähivuosien talous- ja yhteiskuntapolitiikassa. Oleellista on niiden tarkastelu tasapainotalouden periaatteiden pohjalta.

Kasvutalouteen liittyvät kriisit ovat jo tänä päivänä ilmeisiä. Viime aikojen tapahtumat ovat osoittaneet, että tulevat kriisit ovat ajallisesti vieläkin lähempänä, kuin on osattu kuvitella. Tämä luonnos toivottavasti omalta osaltaan muodostaa pohjaa lähivuosien työskentelylle, jossa tavoitteena on oltava kasvutalouden lähestyvistä kriiseistä selviytyminen sekä ekologisesti ja sosiaalisesti tasapainoisemman talous- ja yhteiskuntajärjestelmän luominen.

2. Miksi tasapainotalous

Tasapainotaloudella tarkoitamme sellaista talous- ja tuontantojärjestelmää, joka voi toimia mahdollisimman pitkän ajan ilman, että luonnontalouden

rajallisuus asettaa sen toiminnalle esteitä. Se on kasvutalouden vastakohta, sillä nykyisenmuotoinen kasvava talous edellyttää jatkuvasti lisääntyvää luonnon hyödyntämistä, joka ei juuri huomioi maapallon ja luonnontalouden sopeutumismahdollisuuksien rajallisuutta. Tämän seuraukset ovat näkyvisiä ja konkreettisia mm. väestö-, raaka-aine- ja ympäristöongelmien kohdalla. Koska kasvutalouden vaikeuksista on julkaistu lukemattomia tutkimuksia ja selvityksiä, esitetään seuraavassa niistä ainoastaan lyhyt yhteenvedo tarkastelun pohjaksi.¹

2.1. Kasvutalouden ominaispiirteet

Koko toisen maailmansodan jälkeisen ajan taloudellinen kasvu on ollut keskeisenä talous- ja yhteiskuntapolitiittisena tavoitteena kaikissa maailman teollistuneissa maissa. Taloudellinen kasvu on vaatinut — ja vaatii — kiihtyvää luonnonvarojen hyväksikäyttöä sekä tehokkaamman teknologian ja tehokkuuteen pyrkivän ihmisen kehittämistä.

Kasvuhakuisen kehityksen olennaiset piirteet kaikissa maissa ovat:²

— kiihtyvä kilpailu valtioiden, yritysten ja ihmisten välillä elintasosta ja luonnonvarojen hallinnasta

— voimakas teollistaminen

— kaupungistuminen ja keskittyminen

Sen globaalit seuraukset:

— ekologist häiriöt

— ravinnontuotannon edellytysten heikkeneminen

— luonnonvarojen ehtyminen

— ympäristöongelmien kiihtyvä kasvu

Yksittäisten kansakuntien sisällä kasvuhakuinen talouspolitiikka on edellyttänyt nopeaa yhteiskuntien sosiaalisen ja taloudellisen rakenteen muutosta. Muutoksen keskeiset piirteet ovat:³

— väestön muutto maalta kaupunkeihin

— maaseutuyhteisöjen hajoaminen

— ihmisten vieraantuminen kaupungeissa

— liikkumisen ja tiedonvälityksen valtava kasvu

Kehitys ja nopea muutos ovat vaatineet hintansa sosiaalisina ja terveydellisinä häiriöinä, jotka ilmenivät hyvin samankaltaisina kaikissa teollistuneissa maissa. Nämä häiriöt ovat jo nyt hyvin vakavia ja lisääntymässä. Lisäksi olemme lähestymässä niitä materiaalisia rajoituksia, jotka tekevät kasvuhakuisen talouden jatkuvuuden kyseenalaiseksi.

2.2. Kasvun rajat

Maapallo on aineellisten resurssiensa suhteen suljettu järjestelmä. Uudistumattomien luonnonvarojen varanto on rajallinen ja uudistuvien luonnonvarojen määrä ja laatu riippuvat tiettyjen rajojen puitteissa systeemin ekologisesta tasapainosta, ts. sen kyvystä käyttää auringon energiaa ja uudistuvien luonnonvarojen määrä ja laatu riippuvat tiettyjen rajojen puitteissa systeemin ekologisesta tasapainosta, ts. sen kyvystä käyttää auringon energiaa ja uudistumattomia luonnonvaroja uudistuvien luonnonvarojen tuottamiseen.⁴

Kerran käytetty uudistumattomien luonnonvarojen osa on korvaamaton, ellei sitä saada uudellen käyttöön. Käyttöä voidaan lisätä vain pienentämällä varojen kokonaismäärää ja jätteiden määrää. Uudistumattomien luonnonvarojen käyttö kasvaa vauhdilla, jolla tärkeimmät niistä loppuvat lähivuosikymmeninä.

Tällä hetkellä myös uudistuvia luonnonvaroja käytetään yli niiden vuotuisen tuoton. Täten niiden kokonaisvaranto jatkuvasti pienenee, mikä häiritsee ekologista tasapainoa, joka puolestaan on ratkaiseva näiden luonnonvarojen säilymiselle ja uudistumiselle.

Luonnonvarojen käyttö kasvaa toistaiseksi kiihtyvästi eli eksponentiaalisesti. Kiihtyvä kasvu tuo luonnontalouden rajat lähemmäksi nopeasti. On selvää, että luonnonvarojen käytön lisääntymisen on loputtava ennen pitkää. "Kasvuhakuisen teollistuneen elämäntavan suurin vika on, ettei sitä voi jatkaa loputtomiin".⁵ Suljetussa järjestelmässä ei ole — teoriassa eikä käytännössä — mahdollista rajaton kasvu.

Luonnonvarojen ehtymisen lisäksi ekologista tasapainoa järkyttää kiihtyvästi lisääntyvä jätteiden määrä. Saastuminen aiheuttaa luonnon puhdistuskyvyn heikkenemisen ja siten se edelleen alentaa uudistuvien luonnonvarojen tuottoa — muiden haittavaikutustensa ohella. Kaikkialla maailmassa, missä tuotanto on keskittynyt ja teollisuusvaltaista, on saastuminen osoittautunut ihmisten terveydelle vaaralliseksi. Ilman, veden ja maaperän saastuminen on ollut sitä suurempaa mitä suuremmista tuotanto- ja asumisyksiköistä on kysymys.⁶

Tällä hetkellä maapallon väestöstä elää aliravitutuna tai suorastaan nälässä n. 2/3 ja väestön määrä kasvaa nopeammin kuin ravinnon tuotanto. Saastumisen, tuhohyönteisten torjuntaan käytettyjen myrkkujen ja muiden ekologista tasapainoa häiritsevien tekijöiden johdosta ravinnon tuottamiseen tarvittavien resurssien hyödyntämismahdollisuudet ovat vähenemässä. Lähes kaikki maapallon viljelykseen sopivat alueet ovat jo käytössä, eikä niiden tuottavuutta pystytä merkittävästi lisäämään. Nykyisillä metodeilla ei ole kyetty löytämään keinoja ruokkia maapallon kasvavaa väestöä, uusia ravinnontuotannon muotoja etsitään kuumeisesti.⁷

Globaalilla tasolla vakavin pitkän tähtäimen ongelma on kuitenkin väestön kasvu, joka on myös kiihtyvä ja aiheuttaa kerrannaisvaikutuksia mm. luonnonvarojen käytön ja ravinnontuotannon lisäämisen tarpeena. Väestöongelma voitaisiin periaatteessa ratkaista suhteellisen yksinkertaisilla teknologisilla innovaatioilla, mutta toistaiseksi kysymyksen poliittinen puoli on osoittautunut ratkaisevaksi esteeksi.⁸

2.3. Suomen tilanne tasapainotalouden tavoitteen kannalta

Suomessa kasvun rajoihin liittyvät ongelmat eivät vielä ole niin vakavia kuin eräissä muissa pitkälle teollistuneissa maissa. Tämä johtuu suhteellisen myöhään alkaneesta teollistumisesta ja pitkään kestäneestä maatalousvaltaisesta tuotantoelämästä. Kasvuhakuisen kehityksen olennaiset piirteet — väestöongelmaa lukuunottamatta — ja kehityksen suunta ovat kuitenkin samat.

Erityisesti 1960-luvun alusta lähtien Suomi on osallistunut kiihtyvään kansainväliseen kilpailuun ja taloudelliseen yhdentymiseen. Tämä on edellyttänyt kasvuhakuista talouspolitiikkaa, joka on määrännyt myös sosiaali- ja yhteiskuntapolitiikkamme puitteet ja suuntaviivat. Integraatiokehityksen myötä Suomen mahdollisuudet omaperäisiin, Suomen kannaltaärkeviin talous-, teollisuus- ja yhteiskuntapoliittisiin valintoihin vähenevät jatkuvasti.⁹

Luonnonvaroiltaan suhteellisen yksipuolisena maana Suomi on osin ehdottoman riippuvainen kansainvälisestä kaupasta, lähinnä eräiden raaka-aineiden suhteen. Tärkeimpänä puuttuvana luonnonvarana on energia. Suomen nykyinen teollisuus ja tuotantoelämä — sekä käytännössä kaikki kansalliset ainakin välillisesti — ovat täysin riippuvaisia ulkomailta tuodusta öljystä. Esim. teollistunut ravinnontuotanto ja jakelujärjestelmä ei olisi mahdollista ilman sitä. Muiden energialähteiden sekä

koko muun tuonnin suhteen kysymys on enemmän yhteiskunta- ja talouspoliittisista valinnoista.

Tasapainotalouden — tai siihen suuntaan tähtäävien ratkaisujen — toteuttaminen yksittäisen maan sisällä edellyttää taloudellista omavaraisuutta ja mahdollisimman suurta riippumattomuutta kansainvälisistä (esim. ekologisista tai energia-) kriiseistä, ts. suljetumpaa taloutta. Suurempaan omavaraisuuteen pyrkiminen on siten välttämätön askel kohti tasapainoisempaa taloutta ja yhteiskuntaa. Tämä Suomen kohdalla tarkoittaa asteittaista irtautumista kansainvälisestä kaupasta ja pyrkimystä kohti suljettua kiertokulkutaloutta.

3. Millainen tasapainotalous?

Koska maapallo on luonnonvarojensa (resurssien, energian, tilan) suhteen suljettu systeemi, on vain ajan kysymys, milloin kasvutalouden rajat tulevat ehdottomiksi. Hidastamalla kasvua ja kehittämällä uusia teknisiä ratkaisuja, voidaan näitä rajoja lykätä ajassa tuonnemmaksi. Mutta se ei ratkaise peruskysymystä rajattoman kasvun mahdollittomudesta rajallisessa systeemissä. Periaatteessa hyvin pitkän ajan toimimaan kykenevän yhteiskunnallisen ja taloudellisen mallin täytyy perustua ekologiseen ja sosiaaliseen tasapainoon.

Kasvutalouden vastakohtana on tasapainotalous, jolla tarkoitamme siis sellaista talous- ja tuotantojärjestelmää, jonka toteuttaminen mahdollistaa ihmisen ja muun luonnon elämän jatkuvuuden. Tasapainotalouden (ja tasapainoisen yhteiskunnan) edellytykset ovat:¹⁰

- ekologisten tapahtumien mahdollisimman vähäisen häirintä
- raaka-aineiden ja energian säästäminen (tiukasti otettuna tämä tarkoittaa varantotaloutta, jossa luonnosta otettujen raaka-aineiden määrä on yhtäsuuri kuin sinne palautettavien aineiden määrä)¹¹
- väestön suntuuvyyden ja kuolevuuden pysyttäminen tasoisissa
- yhteiskunnallinen järjestelmä, jossa kolmen em. ehdon toteuttaminen tekevät ihmisen elämän nautittavaksi eivätkä rajoita sitä

3.1. Tasapainotalouden eräitä ominaispiirteitä

Tasapainotalouden yleisten periaatteiden toteuttamiseksi on pyrittävä ratkaisuihin, jotka tähtäävät ekologisille periaatteille pohjautuvaan suunnitelmalliseen talous- ja yhteiskuntajärjestelmään, jonka¹²

- suhde luontoon on harmoninen, ekologisista toimintoja mahdollisimman vähän häiritsevä (tuotettiin biologisia prosesseja)

- lainsäädäntö on ekologisesti terve
- talouden lähtökohtana on varantotalous ja osajärjestelmien omavaraisuus — vähintään perustarpeiden tyydyttämisen osalta
- teollisuus ja teknologia ovat raaka-aineita säästäviä (uusiutuvista luonnonvaroista käytetään vain vuotuinen tuotto), ainetta kierrättäviä, kestäviä tuotteita valmistavia, työvoimavaltaisia
- ravinnontuotanto perustuu biologisille prosesseille, joissa käytetään hyväksi luonnon omia prosesseja, eikä niitä häiritä kemikaaleilla tai muilla myrkyillä (mikrobiologia, biotekniikka, biodynaaminen viljely)
- yhteiskuntamuoto perustuu hajakeskitykseen ja joustavaan keskushallintoon, päätöksenteko on laskettu mahdollisimman alas (säilyttää paikalliset kulttuurit ja hyödyntää niitä)
- ulkoiset kontrollijärjestelmät minimoidaan ja siirrytään järjestelmän ja yhteisöjen sisäiseen valvontaan (toimiviin kylä- ja kaupunki-yhteisöihin).

Em. tavoitteet ovat eräitä yleisiä päämääriä, joiden suuntaan tapahtuva yhteiskunnallistaloudellinen kehitys johtaa kohti ekologisesti ja sosiaalisesti tasapainoisempaa järjestelmää.

Kokonaisjärjestelmä on jaettava tarvittavaan määrään alajärjestelmiä, jotka toteuttavat joustavasti niitä tavoitteita, joita kokonaisjärjestelmäkin toteuttaa.

3.2. Hajasijoittaminen

Pyrittäessä kestävään ratkaisuun (= tasapainotalouteen) on minimoitava ihmisen vaikutus luontoon. Tämä on parhaiten toteutettavissa omavaraisessa, hajakeskitetyssä yhteiskunnassa, jossa luodaan sellaisia perustoimintayhteisöjä tasaisesti kaikkialle maahan, jotka ovat ihmisen perustarpeiden — aineellisten, sosiaalisten ja henkisten — tyydyttämisen mahdollisuuksien osalta mahdollisimman omavaraisia.¹³ Tällaisessa omavaraisessa ja ekologisesti tasapainoisessa yhteisössä ihminen kasvaa kiinni perinteeseen, yhteisöönsä ja sitä ympäröivään luontoon. Siten hän saa nykyistä paremmat edellytykset täysipainoiseen henkiseen ja sosiaaliseen kehittymiseen ja luovaan toimintaan. Sosiaalistumisprosessi mahdollistaa terveiden ihmissuhteiden luomisen, joka on edellytys ihmisen fyysiselle ja psyykkiselle hyvinvoinnille. Yhteisön sisäinen kontrolli vähentää ulkoisten kontrollijärjestelmien — kuten lainsäädännön ja poliisivoimien — tarvetta ja on omiaan vähentämään myös niitä patologisia ilmiöitä, jotka liittyvät suurkaupungeissa kasvaneiden ja elävien, atomisoitujen ihmisten elämään.¹⁴

Väestön hajaantuminen pienempiin yhteisöihin vähentää ihmisen tuhoisaa vaikutusta luontoon, jonka luontaista itsepuhdistuskykyä voidaan käyttää tehokkaasti hyväksi. Tuotantoa, joka perustuu raaka-aineiden kiertokulkuprosessiin, voidaan toteuttaa tehokkaasti vain riittävän pienissä yhteisöissä, joissa maaseudun ja kaupungin toiminnot lähenevät toisiaan ja kuljetusetäisyydet ovat lyhyet. Tällainen hajasijoittaminen vähentää myös tarpeetonta kuljetukseen kuluvan energian käyttöä. Siten se mm. turvaa kaupunkiväestön ravinnon saannin energiakriisin sattuessa.¹⁵

Kaupungin laajetessa väestön kasvu ja toimintojen keskittäminen aiheuttavat tiettyyn rajaan tultaessa hyppäksenomaisen nousun yhteisön rakennuskustannuksissa. Tämä johtuu mm. maan hinnasta ja muista yhdyskuntakustannuksista. Kaupungille tyypilliset palvelut, kuten jätehuolto ja ruoanjakele, maksavat suurkaupungeissa henkeä kohti enemmän kuin pienkaupungeissa ja kylissä.¹⁶

Ruotsalaisten tutkimusten mukaan on edullisempaa rakentaa useita pieniä kuin harvoja suuria kaupunkeja. Esim. kolme 75000 asukkaan kaupunkia tulee yhdyskuntakustannuksiltaan halvemmaksi kuin yksi 225.000 asukkaan kaupunki. Kun vielä otetaan huomioon asukkaiden matkakustannukset, osoittautuu edullisimmaksi sijoittaa em. asukasmäärä yhdeksään 25.000 asukkaan kaupunkiin. Edullisuutta — yhdyskuntakustannuslaskelmien lisäksi — lisäävät vielä yhteisön terveempi sosiaalinen rakenne, parempi kommunikaatio ja vähäisempi ekologinen paine.¹⁷

4. Suomen mahdollisuudet

4.1. Irtautuminen kansainvälisestä integraatiosta

Suunnitelmallisen tasapainotalouden toteuttaminen edellyttää Suomelta mahdollisimman suurta taloudellista omavaraisuutta ja riippumattomuutta kansainvälisen talouden kehityksestä. Kasvuhakuisen talouspolitiikan vallitessa Suomi ei pysty irtautumaan kansainvälisestä kaupasta, vaikka siihen olisi tarvetta.

Äskettäin on löyty lukkoon Suomen talouden ja talous- ja yhteiskuntapolitiikan kehityslinjat vuosikymmeniksi. Valinnan konkreettiset vaihtoehdot olisivat olleet joko 1) kiinteä sitoutuminen taloudelliseen kasvuun osallistumalla edelleen — passiivisena sopeuttajana — kansainvälisen talouden kriisejä kohti kulkevaan kehitykseen tai 2) omavaraiseman, suljetumman talouden valinta, jolloin voisimme vapaammin pyrkiä kestävämpiin ratkaisuihin. Edellisen vaihtoehdon valitseminen rajoittaa jatkossa suuresti omaehtoisia ratkaisumahdollisuuksia.¹⁸

Lähestyvät kriisit ovat kuitenkin pakottamassa Suomeakin muuttamaan kurssiaan siten, että talous- ja tuotantoelämän haavoittuvuutta pyritään vähentämään. Keskeiseksi kysymykseksi tällöin muodostuu se, miten riippuvainen Suomi todella on ulkomaisesta tuonnista. Ts. mitkä ovat omavaraisuutemme ehdot ja rajoitukset.

4.2. Energiaomavaraisuus

Tiukimmin kansainväliseen kauppaan Suomea sitoo omien energialähteiden niukkuus, vähäinen energiaomavaraisuus. Suomen talouden ja teollisuuden rakennetta on systemaattisesti kehitetty — muiden kasvuhakuisen, teollistuneiden valtioiden esimerkin mukaan — siten, että se on täysin riippuvainen öljystä (osittain myös kivihiilestä ja kohta maakaasusta), joka kokonaisuudessaan tuodaan ulkomailta. Jos tämän energialähteen suhteen tapahtuisi mikä tahansa suurempi häiriö, ja öljyntuonti tyrehtyisi, olisi Suomen talouselämä ja koko suomalainen yhteiskunta nopeasti kriisissä. Nykyiset öljyvarastot riittävät n. kolmeksi kuukaudeksi — säännöstelemällä ehkä n. 6—12 kk:ksi — sen jälkeen pysähtyisi liikenne, kauppa ja teollisuus. Myös asuminen ilman lämmitysöljyä osoittautuisi varsin epämiellyttäväksi.¹⁹

Koska Suomesta ei ole löydettävissä öljyä, voidaan Suomen energiaomavaraisuutta lisätä vain muuttamalla tuotanto- ja jakeluteknologiaa vähemmän riippuvaiseksi siitä. Tämä edellyttää ennen kaikkea tuotannon ja jakelun muuttamista vähemmän keskittyneeksi, jolloin olisi mahdollista vähentää energian kulutusta yleensä sekä lisätä Suomesta löydettävien paikallisten energialähteiden käyttöä. Esim. polttoturpeen käytön lisääminen on ensiarvoista, mutta se ei yksin riitä. Keskittymiseen ja rajoittomasti kasvavaan energian käyttöön perustuvan tuotantoelämän energiahuoltoa ei pystytä kattamaan kotimaisilla energialähteillä.²⁰ Tasapainotukseen tähtäävät toimenpiteet, erityisesti pehmeän teknologian laajamittainen soveltaminen (mm. energian kulutuksen vähentäminen) sen sijaan voisi merkittävästi lisätä Suomen energiaomavaraisuutta. Kun toistaiseksi riippuvuus öljystä on ehdoton, tulisi välittömästi kehittää mahdollisen kriisin varalle vaihtoehtoiset teknologiset ratkaisut.

4.3. Ravinto-omavaraisuus

Suomen tämänhetkinen ravinto-omavaraisuus on täysin illusorinen, kuviteltu. Virallisesti esitetään elintarvikeomavaraisuuden olevan yli 100 % — esim. vuonna 1971 leipäviljan 100 %, maidon 121 %, lihan 119 %. Kuitenkin koko ravinnon-

tuotanto on riippuvainen pääasiassa ulkomailta tuoduista koneista, niiden polttoaineista ja lannoitteista (tuonti — 71 80 %). Tärkeimpien maatalouskoneiden määrä on viimeisten kymmenen vuoden aikana kasvanut 2—10 kertaiseksi: esim. traktoreita oli v. -59 74.000 kpl ja v. -71 160.000 kpl, leikkuupuimurien määrä samana aikana on kasvanut 4.000:sta 30.500:aan jne. Samanaikaisesti vaihtoehdoisen ”maatalousenergian lähteen”, hevosten lukumäärä on pudonnut 250.000:sta 73.000:een.

Kun ravinnontuotanto perustuu ulkomaiseen energiaan ja ulkomailta tuotuihin koneisiin ja lannoitteisiin, vakava kansainvälisen kaupan häiriö aiheuttaisi pikaisesti elintarvikepulan. Sen välttämiseksi olisi todellista omavaraisuusastetta ainakin peruselintarvikkeiden tuotantoedellytysten osalta (sekä alueellisesti että koko maassa) nostettava sataan prosenttiin.

Tämä edellyttää ravinnontuotannon laajamittaisen uudistamista — pehmeän tekniikan periaatteiden mukaisesti. On siirryttävä konevaltaisesta, keskittyneestä maataloustuotannosta takaisin työvoimavaltaiseen, tuonnista (ennenkaikkea koneista ja öljystä) riippumattomaan ravinnontuotantoon. Samalla on selvitettävä mm. mikrobiologian ja bioteknologian hyväksikäyttömahdollisuuksia, jotka olennaisesti lisäisivät ravinto-omavaraisuutta.²¹

Pehmeän tekniikan käyttöönoton seurauksena olisi lisäksi puhtaampien elintarvikkeiden tuotanto, maaperän ja vesistön saastumisen väheneminen jne., joilla olisi välittömiä terveydellisiä vaikutuksia. Maatalouden uusi elpyminen loisi myös maataloustuotantoon perustuvien kehitysalueiden ihmisille uutta uskoa elämään sekä vähentäisi merkittävästi mm. työllisyys- ja ruuhkautumisongelmia.

4.4. Muu omavaraisuus

Muu omavaraisuus on lähinnä yhteiskuntapolitiittinen valintakysymys. Suomesta voitaisiin kehittää suhteellisen omavarainen kaikkien tärkeimpien resurssien ja tarvittavien hyödykkeiden suhteen, vaikka energiakysymys onkin vaikea ratkaista. Suomen luonnonvarojen yksipuolisuus on osin todellista ja osin näennäistä. Omavaraisuuden aste riippuu viime kädessä siitä, mitä todella halutaan ja miten välttämättömiä hyödykkeitä tuotetaan.

Pitkällä tähtäimellä lähes kaikki ulkomailta tuodut hyödykkeet voitaisiin korvata kotimaassa tuotetuilla (pehmeään teknologiaan pyrittäessä myös energiaongelmaan voitaisiin löytää ratkaisuja, jotka eivät olisi mahdollisia kovan teknologian ja kasvutalouden puitteissa).

Tasapainotalous ja sen vaatima omavaraisuus

edellyttävät kielteistä suhtautumista kansainväliseen taloudelliseen riippuvaisuuteen. Suljetumpaan talouteen tähtäävä suunnanmuutos nostaisi erilaisia tullimuureja Suomen ulkomaankaupan esteiksi. Tullimuurien myötä vaikeutuisi vienti, mutta samalla kotimaassa tehty, tuontia korvaavat tuotteet tulisivat — lyhyelläkin tähtäimellä — taloudellisesti kannattavammiksi.

Ulkomaankaupan kehittämistä on perusteltu lähinnä kasvutaloudellisilla ja työllisyysnäkökohdilla. Omavaraisempaan talouteen pyrittäessä ulkomaankauppa vähenisi. Tällä tiedetään olevan haitallisia työllisyysvaikutuksia. Mutta toisaalta tuontia korvaavien hyödykkeiden tuottaminen lisää työllisyyttä. Jos esim. ulkomailta hankittu tuote korvattaisiin vastaavalla kotimaisella, vähentäisi se tuontitarvetta keskimäärin n. 70 % hyödykkeen hankinta-arvosta.²² Tuontia korvaavan — ja ulkomaankauppaa vähentävän — tuotannon vaikutukset työllisyyteen todennäköisesti ylittäisivät viennin pienemmisestä aiheutuvat vaikeudet.

Toisaalta, mikäli Suomi on sidottu sen lähimpien kauppakumppaneiden (tai yleensä kansainvälisen talouden) kehitykseen, mahdollisuudet omaehtoiisiin ratkaisuihin ovat aina vähäisemmät. Suljetumpi talous antaisi vapaammat kädet ja pehmeän tekniikan laajamittainen soveltaminen edellytykset työllisyydenkin kunnolliseen hoitamiseen.²³ Tärkein peruste pyrkimiselle omavaraisempaan — suljetumpaan — talouteen olisi kuitenkin se, että vain siten Suomen olisi mahdollista selviytyä lähestyvistä kansainvälisistä kriiseistä.

4.5. Yhteiskunnallinen muutos

Ekologisesti ja sosiaalisesti terveen — ja pitkällä tähtäimellä ainoan kestävä — ratkaisun, tasapainotalouden toteuttaminen siihen liittyvine toimenpiteineen vaatii syvälleikäviä yhteiskunnallisia muutoksia. Joudumme perusteellisesti arvioimaan uudelleen elämänarvomme, mm. fyysisen ja henkisen hyvinvointimme perusteet.²⁴ Se edellyttää, paitsi ekologisten ja sosioekonomisten tosiseikkojen tunnustamista, irtisanoutumista kasvupolitiikasta, luonnon ja ihmisen terveyden heikentämisestä. Mutta sen seurauksena meidän olisi mahdollista kehittää taloudellinen ja yhteiskunnallinen ratkaisumalli, jonka avulla vältetään nykyiseen kehitykseen kytkeytyvät tuhoisat ilmiöt niin henkiselä, fyysisellä kuin taloudellisen toiminnan tasoilla. Tasapainotalouden suuntaan tähtäävät ratkaisut ja toimenpiteet ilmentävät välttämättömyyden tajuamista. Mitä pikemmin tämä yleisesti hyväksytään Suomessa, sen paremmat ovat onnistumisen edellytykset. □

Viitteet:

¹ Kasvulla ja kasvuhakuisuudella tarkoitetaan tässä esityksessä systemaattisesti nykyisenmuotoista, kansatulotilastoihin perustuvaa, bruttokansantuotteen (BKT) muutoksilla mitattua kasvua. Tällöin on pidettävä mielessä BKT:n löysä ja osin vääristävä yhteys edes materiaaliseen hyvinvointiin. Ks. esim. *Mishan*: 21 Popular Economic Fallacies, Pelican, 1971, *Pulliainen*: Taloudellisen kasvun ekologinen kritiikki, Kansantaloudellinen aikakauskirja 2/72.

Tasapainotaloutta ei tässä määritellä BKT:n avulla, eikä sillä siten ole välitöntä yhteyttä BKT:n muutoksiin. Tasapainotaloudessa nykyisin metodein mitattu BKT saattaa siis kasvaa tai supistua. Oleellista tasapainotaloudessa on elämän jatkuvuuden edellytysten lisäämisen tavoite.

² Ks. esim. *Meadows ym.*: Kasvun rajat, Tammi 1973, *De Bell* (ed.): The Environmental Handbook, Ballantine Books 1970, *Borgström*: Polttopisteitä, Otava 1973, *Ehrensverd*: Ennen — jälkeen, Otava 1972, *Mishan*: Taloudellisen kasvun hinta, Tammi 1971, *Erlich—Erlich*: Population, Resources, Environment, Freeman 1972, *Commoner*: Ympyrä sulkeutuu, Gummerus 1972.

³ Ks. edellisten lisäksi esim. *Vielä voimme pelastua*, Tammi 1972, *Raumolin*: Suurkaupunki epäinhimillisenä ympäristönä, Katsaus 3/73, *Taylor*: Tuomiopäivä, Weilin & Göös 1971, *Toffler*: Hätkähdyttävä tulevaisuus, Otava 1972.

⁴ Yksityiskohtaisempia perusteluja kasvun rajallisuudesta ks. esim. *Meadows ym. mt.* (Kasvun rajat-kirjaan on esitetty painavampaa kritiikkiä teoksessa *Models of Doom*, Toim. Cole ym. Universe 1973 — teokseen sisältyy myös *Meadows ym.*:n vastaus kritiikkiin), *Pulliainen—Seiskari*: Ympäristömme systeemit, Tammi 1972, *Malaska*: Tekniikka ekosysteemeissä, Ylioppilaslehti 35/71. Ks. myös *Kapitsa*: Three Aspects of the Global Problem of Relations between Man and Nature, Scientific World 2/73.

⁵ *Vielä voimme pelastua*, mt. s. 11

⁶ *Taylor, mt.*, *Vielä voimme pelastua*, mt.

⁷⁻⁸ *de Bell, mt.*, *Meadows ym. mt.*, *Alfvén*: M 70, Bonniers 1970, *Pulliainen*: Arveluttavaa akropolisnestä, Katsaus 2/73

⁹ *Raumolin*: Taloudellinen nationalismi ja ekologinen kriisi, Kanava 4/73, *Pulliainen*: Kasvumarian Cul-De-Sac, Tekniikka 11/72.

¹⁰ *Vrt. Vielä voimme pelastua*, mt., *Meadows ym. mt.*,

¹¹ Ks. *Pulliainen*: Taloudellisen . . . , mt.

¹² Ks. esim. *Clarke*: Soft Technology, Blueprint for a Research Community, Undercurrents in

Science and Technology, 2 May 1972, *Vielä voimme pelastua* mt. (kirjassa on esitetty kokonaisvaltainen suunnitelma sekä sen toteuttamisen aikataulu, jolla voitaisiin siirtyä kasvutaloudesta tasapainotalouteen). Kiertokulkuprosessien periaatteista ks. *Malaska*: Prospects of Future of Technical Man, Tampereen kirjapaino 1971, *Malaska*: Towards Engineering Conclusions in Human Problem of Environment, Turun kauppakorakoulun moniste 1972. Ks. myös *Kanninen*: Piirteitä systeemiajattelun, ympäristötalouden ja arvofilosofian kytkennöistä, Kansantaloustieteen pro gradu, Helsingin yliopisto 1972.

¹³ Perustarpeista ks. *Wilenius*: Tietoisuus ja yhteiskunta, Gummerus 1972, s. 60—68.

¹⁴⁻¹⁶ Ks. esim. *Raumolin*: Sosialismi, kapitalismi ja ekologinen kriisi, Katsaus 2/73, *Vielä voimme pelastua* mt., *Taylor, mt.*

¹⁷ *Vrt. Littow*: Yhdyskuntakustannuksista kasvavissa kunnissa, Kunnallistalous 1—2/73, *Vielä voimme pelastua* mt.

¹⁸ EEC ja SEV sopimukset. *Vrt. Ympäristönsuojelun neuvottelukunnan lausunto valtioneuvostolle* 20. 8. 72, *Pulliainen*: Taloudellisen . . . mt.

¹⁹ Koko energiaomavaraisuutemme on nykyisin n. 40 %, ks. *Malaska*: Suomen energiapolitiikan tarkastelua (moniste 1972)

²⁰ *Malaska*: Turveraportti (moniste 1973), ks. myös ylijohtaja Kalervo Hentilän lausunto, Helsingin Sanomat 24. 11. 73

²¹ Mikrobiologia ja biotekniikka perustuu mikrobien hyväksikäyttöön. Biologisilla prosesseilla voidaan jätteistä (esim. öljyjätteistä) tuottaa proteiinipitoista ravintoa sekä ihmisille että eläimille jopa 10.000 ketaa nykyisiä ravinnontuotantotapoja nopeammin. Mikrobiologia saattaa olla ainoa keino ratkaista ravinnontuotannon engelmät globaalilla tasolla. Mikrobiologisia prosesseja voidaan käyttää myös pienemmissä muodoissa, esim. yksittäisellä pientilalla.

Esimerkki mikrobien teollisesta hyväksikäytöstä: Mikäli Helsingin asumajäteveden pudistamoissa yhden vuoden aikana syntyvä metaani käytettäisiin proteiinin tuottamiseen mikrobien avulla, riittäisi siten tuotettu proteiini tyydyttämään Helsingin asukkaiden proteiinitarve 40 päivänä vuodessa.

Ks. *Vuori*: Mikrobien teollinen hyväksikäyttö, Laborantti 2/71, *Vuori*: Mitä syömmet v. 2000 — vai onko mitään syötävää, Xeroxuutiset 2/72.

²² *Forssell—Seppä*: Kotimaisten tuotteiden valmistuksen vaikutukset julkisen talouden tuloihin ja työllisyyteen, Sanomapaino 1973

²³ *Pulliainen*: Taloudellisen . . . , mt.

²⁴ *Vrt. Kanninen*, mt.

TASAPAINOTALOUDEN SAAVUTTAMISEN STRATEGIA

Perusongelmien ja käytännön toimenpiteiden kartoitus

1. Johdanto

Viime vuosina on tehty suurimittaisia yrityksiä koota luonnosta, yhteiskunnasta ja näiden vuorovaikutuksesta kertovat tutkimustulokset yhtenäiseen, hallittavaan kehikkoon. Tämä on johtanut tietokoneiden hyväksikäyttöön sellaisten ihmisten ja luonnon keskeisten prosessien kuvailussa, jossa ihmismieli on kyvyn seuraamaan ja laskemaan erittäin monimutkaisten prosessien tulokset (Forrester, 1971; Meadows ym. 1972). Yleensä ei kyseisten tietokonemallien ankariin kritiikoiden keskuudessa olla kielletty tällaisten mallien periaatteellista mahdollisuutta ja suurta käyttökelpoisuutta monissa tärkeissä ihmisen ja luonnontalouden ongelmissa. Näiltä osin keskustelu ympäristökykyisyyksistä on siirtynyt tai on siirtymässä perusaineistonsa, todistusvoimansa kannalta vakuuttavammalle tasolle. Tässä esityksessä lähdetään siitä, että kyseiset ympäristömallit ja muu ekologinen tietoa-aineisto otetaan vakavasti ja harkitaan mahdollisuuksia välttää (nykyistä laajempi) ekokatastrofi.

Tasapainotalouden saavuttamisen strategian suunnittelun on lähdettävä toisaalta tasapainotalouden teoriasta ja toisaalta nykytilanteen analyysistä, jotta muutoksen mahdollisuudet olisivat selvillä. Tämän paperin tarkoituksena on olla ensi askel strategian suunnittelussa. Tässä pyritään siten tarkentuvaan tilanneanalyysiin, jonka pohjalta on valittava joukko strategioita tasapainotalouden saavuttamista varten, sekä kartoitetaan ns. ekologille liikkeelle mahdollisia vaihtoehtoja.

2. Vaihtoehtoisia tulevaisuudenkuvia

Päätöstilanteessa meillä on mahdollisuus laajasti käsitettynä vaikuttaa itseemme ja ympäristöömme. Ratkaisuumme vaikuttaa oleellisesti uskottu tieto (saatu informaatio) ”maailman” nykyisestä tilasta ja niistä lainomaisuuksista, jotka siinä vallitsevat sekä uusi hypoteettinen vaikutuskeskentä, joksi voi-

daan nimittää omien ratkaisujemme todennäköisiä vaikutuksia ”maailman” tulevaan tilaan. Eteen aukeavien mahdollisuuksien, tulevaisuudenkuvien luominen tapahtuu ihmisen mielessä ajattelun ja sen synnyttämien mielikuvien avulla. Seuraavassa pyritään tulevaisuuden vaihtoehtoja kartoittamaan Suomen kannalta tarkasteltuina. Rajoitumme ajassa oman sukupolvemme aktiiviseen elinaikaan eli nykyhetkestä jonnekin vuosituhatteen vaihteen jälkeen.

2.1. Valtasuhteita koskevat vaihtoehdot

2.1.1. Kehitys jatkuu entisellään (vain määrällisiä muutoksia)

— Suomalainen yhteiskuntajärjestelmä säilyy kaikilta olennaisilta osiltaan entisenlaisena. Hallitus onnistuu säätelytehtävissään eikä nykyisiä vastasuhteita uhkaavia joukkoliikkeitä ole päässyt syntymään; kehitysmaissa ja/tai joissakin teollistuneissa maissa mahdollisesti tapahtuneet kriisit eivät ole suuremmin vaikuttaneet ”suomalaiseen elämänmuotoon”.

— Ekologiset ennakkokatastrofit ja/tai vallankumoukset muissa maissa ovat pakottaneet Suomen varsin tiukkaan säännöstelytalouteen (esim. energian suhteen), mutta se on pystytty panemaan toimeen liiemmälti aikaisempia valtasuhteita muuttamatta (”sotatalouden” tapaan).

2.1.2. Kehityksessä laadullisia muutoksia (vallankumousvaihtoehtoja)

— Ns. parlamentaarinen vallankumous, jolloin vallankahvassa olisi ns. yleisvasemmisto sosiaalidemokraattien ja kansandemokraattien johdolla. Tällöin säännöstelytoimenpiteiden toteuttamismahdollisuudet olisivat kyllä parantuneet, mutta luonnontalouden huomioonotto säännöstelyssä riippuisi yleisvasemmiston (ja erityisesti johtoryhmän) ekologisesta valvutuneisuudesta.

— Aseellinen vallankumous, jossa valtaan jäisivät kommunistisen puolueen nykyinen enemmistösuuntaus ja mahdollisesti osa sosiaalidemokraateista. Tasapainotalouden toteuttamismahdollisuudet riippuisivat kommunistisen puolueen johtoryhmän ekologisesta tietoisuudesta. Tähän taas vaikuttaa käytännössä lähinnä kaksi tekijää: kuinka pitkälle on teoreettisesti viety ns. ekososialismin mallia (yhteiskuntateoria, jossa sosialismin teoriaa on täydennetty ja osittain muutettu perinteisistä lähtökohdista ekologisten tosiasioiden perusteella) ja kuinka paljon pystytään ja halutaan ottaa oppia sosialististen maiden (Kiina mukaanluettuna) erehdyksistä ja onnistumisista ympäristökysymysten ratkaisemisessa.

— Aseellinen vallankumous, jossa valtaan jäisi kommunistisen puolueen nykyinen vähemmistölinja. Edellisessä kohdassa mainitut huomautukset pätevät tähänkin. Yleisesti voidaan ”luokkakantaisten” ympäristökysymysten käsittelystä tehdä seuraavia huomioita: Heille lienevät tärkeimpiä kulloinkin ajankohtaiset taktiset kysymykset, jolloin uusia ratkaisuja pitkällä tähtäimellä etsivä linja usein sivuutetaan, ts. ympäristökysymysten nähdään suurten linjojen kohdalla ratkeavan marxismi-leninismien periaatteiden pohjalta (ympäristön ja teknologian nykyinen tila ei ole heidän mielestään tuonut ratkaisevasti uusia piirteitä yhteiskunta-analyysiin). Toisaalta tällä suunnalla ollaan varsin optimistisia teollistuneiden sosialistimaiden selviytymiskyvystä ympäristöongelmien vaikeutuessa yleismaailmallisesti; optimismin seurauksena esimerkiksi taloudellisen kasvun hillitsemiseen ei nähdä olevan aihetta (Soihtu 1/1973); kiinalaista sosialistista mallia kritisoidaan lähinnä ideologisten syiden vuoksi.

— Aseellinen (vasta) vallankumous, jossa valtaa pitäisivät oikeistolaiset militaristit (esimerkiksi Kreikan sotilashallituksen tapaan). On varsin todennäköistä, että sotilashallituksen aikana voimia uhraataan varustautumiseen ja järjestelmän säilyttämiseen ympäristöhoidon kustannuksella — valistuneista diktaattoreista (”ekologisista eversteistä”) ei lie mitään takeita.

2.2. Ekologisen kriisin vaihtoehdot

2.2.1. *Elintarvikepula*: saattaisi pahimmillaan johtaa nälänhätään ja aliravitsemukseen (tällöin voisi syntyä kaupunkilaisten joukkovirtaus maaseudulle). Elintarvikepula voisi syntyä esimerkiksi yllättävän energiapulan, lannoitetuotisuuden kriisin, voimakkaiden katojen ja kärjistyneiden maatalouden suunnitteluvirheiden seurauksena. Kärjistetyistä voidaan todeta, että mitä suurempi ja täydellisempi on

riippuvuus ulkomaankaupasta (energian, koneiden, lannoitteiden ja varsinaisten elintarvikkeiden suhteen), sen suurempi on elintarvikeongelma ulkomaankaupan vakavien häiriöiden sattuessa yllättämään.

2.2.2. *Raaka-ainepula*: kohdistuisi ennen kaikkea teollisuuteen, jolloin useiden alojen tuotantoa jouduttaisiin vähentämään tai mahdollisesti lopettamaan tuotanto kokonaan. Tästä seuraisi työttömyyttä, muuttoliikennettä ja muita pitkäaikaisia häiriöitä (varsinkin jos kyseiset alat olisivat Suomen talouden ja kaupan kannalta elintärkeitä). Ne raaka-aineet, joista on mahdollista syntyä vakavaa pulaa, kuulunevat valtaosaltaan tuontitarvikkeihin, joten pulan mahdollisuuteen vaikuttavat poliittiset muutokset kauppakumppaneissa (esim. vallankumousten heijastukset vientiin; ”raaka-aineviejämaiden yhteenliittymän” uusi kauppapolitiikka) raaka-ainevarojen ehtymisen lisäksi. Toisten metallien kohdalla pula lienee varsin pian edessä nykyisen kulutuksen kasvuvauhdin jatkuessa.

2.2.3. *Energiapula*: vähäinen energiaomavaraisuus on yleisesti tunnustettu jatkuvan taloudellisen kasvun vakavimmaksi esteeksi (Tuomainen, 1973) ja öljyvarojen ehtyminen vaikuttaa ratkaisevasti koko teollistuneeseen maailmaan. Energiapula kohtaa voimakkaasti liikennettä, teollisuutta ja maataloutta, missä viljelymenetelmät ovat pitkälle ulkomailta tuodun energian varassa (edellisessä kohdassa mainitut kauppapolitiittiset häiriöt pätevät energiankin tuonnin suhteen; öljyntuottajamaiden yhteinen kauppapolitiikka saattaisi muuttaa ratkaisevasti energiaongelmien luonnetta). Elintarvikepulan vaikutukset olisivat osittain samat kuin raaka-ainepulanakin; lisäksi tulee mukaan lämmitysvaikeudet talvella ja elintarvikepulan mahdollisuus, koska nykyiset viljelymenetelmät ja elintarvikekuljetusliikenne tarvitsevat energiaa (öljyä). Atomien energian käyttö tietäisi sekin riippuvuutta tiettyjen alkuainesten saatavuudesta (puhumattakaan turvallisuus- ja saastumisriskeistä), joten energiapulan korvaaminen omassa maassa tuotetulla atomien energialla saattaa olla kyseenalainen keino selviytyä ongelmasta.

2.2.4. *Saastumiskriisi*: saattaa kohdata vain osaa alueestamme, mutta silloinkin kerrannaisvaikutukset leviäisivät muualle. Saastumiskriisi johtaisi mahdollisesti elintarvikepulaan (myrkyttynyt ruoka), sairastuvuuden lisäämiseen, talouselämän taantumiseen (työttömyys jne.).

2.2.5. Edellisten kohtien kombinaatiot ja/tai muunlaiset kriisit. Luonnontalouden häiriöt ovat kiinteästi yhteydessä toisiinsa ja usein ne vahvistavat toisiaan (haitalliset vaikutukset etenevät luonnossa kasaantuvasti). Niiden käsittely toisistaan

erillään on usein riittämätöntä seurausten ymmärtämiseksi.

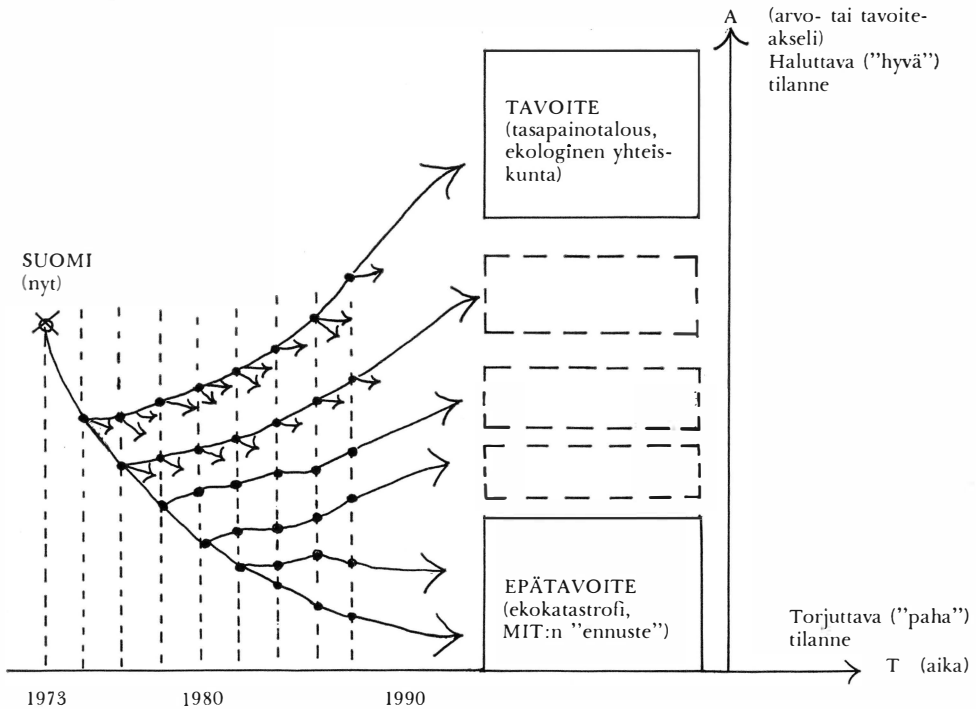
Edellä esitetyistä vaihtoehtoista meidän on selvitettävä niiden loogiset yhteydet ja riippuvuussuhteet sekä vaihtoehtopolkujen todennäköisyydet (mahdollisuuksien mukaan). Rationaalista, asetettua tavoitetta toteuttavaa tulevaisuutta luodessamme on oleellista, että tiedämme, mikä on mahdollista ja todennäköistä parhaan nykyisen tietämyksen mukaan. Uhkaavien kehityssuuntien vastapainoksi on ajoissa valmistettava toimintaohjelmia, jotka antavat meille mahdollisuuksia kriisin torjumiseksi ja niiden haittavaikutusten minimoimiseksi. Tällainen uhkaava kehityssuunta on nykyistä huomattavasti totaalisempi ekologinen kriisi, johon on syytä varautua siten, että sen puhjetessa pystymme tekemään ekologisesti oikeita, tasapainoittavia toimenpiteitä. Strategian kehittelyn kriisin hallitsemiseksi ja ekologisesti oikein toimivan yhteiskunnan pystyt-

tämiseksi on lähettävä loogisesti mahdollisten vaihtoehtojen kartoittamisesta. Tulevaisuuteen suuntautuneen ajattelumme täytyy olla realistista, nykytodellisuudesta tukea saavaa.

3. Välttämättömät ja mahdolliset toimenpiteet nykyisessä poliittisessa tilanteessa

3.1. Nykyisen tilanteen hahmottaminen

Olkoon meillä joukko vaihtoehtoisia tapahtumapolkuja (ks. kuvio); kunkin nuolella osoitetun polun valitseminen on yhteiskuntapoliittinen ratkaisu, joka kuviossa on (teoreettisesti) mahdollista suorittaa vain solmukohdassa. Kunkin ratkaisun jälkeen on tietty ratkaisujoukko mahdoton (valitulta polulta ei voi poiketa ”ylöspäin”, vaan ainoastaan alaspäin, ekokatastrofia kohden).

Edellinen kuvio pyrkii havainnollistamaan sitä, että tietyn ekologista suunnittelua harjoittavan arvovaltaisen instituution olisi välttämättä informoitava päätöksentekijöitä ennen kutakin päätössolmukohtaa siitä, että ”väärän” ratkaisun tekeminen vie meidät luonnontalouden kannalta lähemmäksi ekokatastrofia.

3.2. Valtiovallan rooli ja tehtävät ekologisessa suunnittelussa

3.2.1. Ekologisen suunnittelu- ja tutkimuskeskuksen perustaminen:

Laitos olisi tarkoitettu täyttämään niitä aukkoja, jotka jäävät sekä puutteellisesti järjestetystä ym-

päristönsuojeluhallinnosta että sen kapea-alaisesta toiminta-alueesta. Kyseisen laitoksen täytyisi siten olla poikkitieteellinen, monitieteellinen tutkimusyksikkö, joka olisi sijoitettava kiinteään yhteyteen valtioneuvoston kanslian ja Taloudellisen suunnittelukeskuksen kanssa (mahdollisesti viimeksimainitun osaksi). Näin voitaisiin välttää jo suunnitteluvaiheessa ne ahtaasti taloudellisesta näkökannasta (taloudellisen kasvun, kansainvälisen kilpailun ja integraation vaatimuksista) johtuneet heikkoudet, joita päätöksentekoon suuresti vaikuttavilla taloudellisilla ennusteilla on ollut (esim: "Suomen kansantalouden kehitysmahdollisuudet vuoteen 1980", 1972; edellisen kritiikkiä: Pulliainen, 1972).

Puhtaasti inhimillisetkin syyt vaativat ekologista suunnittelua: jos elintarviketriisiin aikana ei ole valmiita malleja asianomaisesta toiminnasta, suurimman kärsimyksen tulevat kokemaan kaupunkien teollisuuden ja palveluelinkeinojen työväestö. Ekologisen suunnittelun tavoitteena pitäisi nimenomaan olla, että olisi valmiita malleja toimimisesta ekologisessa kriisissä (katastrofissa): miten ulkomailta tuotettu energia nopeasti voidaan korvata kotimaisella, miten elintarviketurvakeudet järjestetään öljypulan aikana, miten tuotetaan ekologisesti tervettä ravintoa uusilla viljelymenetelmillä (saastumiskriisin, öljypulan aikana) jne. Tavoitteena olisi tasapainotalouden toteuttamisen mahdollisuuksien ja ongelmien kartoitus ja myöhemmässä vaiheessa seuranta toteutuksen edistymisestä.

3.2.2. Ekologisen suunnittelun ja väestönsuojelun toisiinsa liittäminen: Puolustusministeriön ja puolustuslaitoksen keskuudessa tehdään laajakantoista (ja resursseja runsaasti sitovaa) työtä (suunnitelmia, kursseja jne.) ns. sotilaallisten kriisien varalta. "Henkinen maanpuolustus" ja väestönsuojelusuunnitelmat ovat nykyisessä muodossaan täysin epäasianmukaisia lähivuosisikymmenien todellisia kriisejä ajatellen. Tässä ei ole kysymys ekologisen suunnittelun liittämisestä puolustuspolitiikan osaksi (yllä mainittu kytkentä tarkoittaa lähinnä asiantuntijaja neuvotteluapua), vaan sen tosiseikan tunnustamisesta, että tasapainotalouden toteuttamisperiaatteiden mukaista toimintaa voisi periaatteessa hyvinkin syntyä väestönsuojelusuunnitelmien yhteydessä. Olisi varmistettava, että väestönsuojelun määrärahat käytettäisiin inhimillisesti ja ekologisesti oikean (terveen) elämän turvaamiseksi niin lyhyellä kuin pitkälläkin tähtäimellä.

3.3. Ekologisen liikkeen tehtävät lähitulevaisuudessa

3.3.1. Ekologinen liike: Tässä esityksessä on käyty nimeä "ekologinen liike" perinteisen "luon-

nonsuojeluliikkeen" sijasta. Ekologia -sana tässä nimessä korostaa kokonaisvaltaista lähestymistapaa luontoon, ihmiseen ja näiden vuorovaikutukseen; luonnon suojelun lisäksi on tällöin yhtä hyvin kysymys ihmisen suojelusta eli elinehtojen turvaamisesta. Luonnonsuojeluliike on edelleen saanut leiman, jonka mukaan se olisi "kasvi- ja eläintieteilijöiden" ja joidenkin muiden ryhmien erikoisharrastus ja siten vailla yleistä mielenkiintoa.

Ekologiseen liikkeeseen kuuluvaksi lasketaan tässä ihmisiä ja yhteisöjä, jotka ottavat vakavasti ekologisen tietoaaineiston ja haluavat toimia kaikenlaisien ekokatastrofien välttämiseksi tasapainotalouden periaatteiden mukaan. Tällöin kyseisen liikkeen kannattajilla on suurin piirtein yhteiset arvot ja pitkän tähtäimen tavoitteet, vaikka nämä eivät kaikkia tasapainotalouden yksityiskohtia ja sen saavuttamisen menettelytapoja hyväksyisikään.

3.3.2. Maailmankatsomuksellisten lähtökohtien selventäminen: Ympäristökriisin pahentuessa ekologinen liike laajenee ja se alkaa saada joukkoliikkeen, kansanliikkeen piirteitä. On selvää, että myös maailmankatsomukselliset seikat ihmisen, luonnon, yhteiskunnan ja tekniikan suhteista ja historiallisesta kehityksestä tulevat pohdinnan alaiseiksi. Maailmankatsomuksellisten tekijöiden perusteella voidaan erottaa lähinnä kaksi suuntausta, jotka lähes tyvät eri tavalla ympäristökriisin ratkaisuongelmia:

1. Kriisin ratkaisun periaatteet on jo teoreettisesti selvitetty (marxismi-leninisin pohjalta); kysymys on nyt vain kyseisen tieteellisen, historiallisen analyysin sovellutuksista, tulkinnoista, konkreettisista ohjelmista ja taisteluista. Keskusteluun tämän linjan kannattajat osallistuvat selittävällä, opettavalla sävyllä; korostetaan myös iritoinoutumista ns. epädemokraattisesta luonnonsuojeluliikkeestä (= kohta 2. alla) (Haila, 1973).
2. Kriisin ratkaisun periaatteet ovat useilta olenmaisilta kohdin uudet, mikä vaatii uudenlaisia teorioita (tai ainakin radikaaleja muutoksia entisiin) luonnon, yhteiskunnan ja teknologian suhteista ja kehityksestä. Tämä linja korostaa jatkuvan taloudellisen kasvun varoja, suhtautuu varauksella teknologisten ratkaisujen kaikkivoipaisuuteen ja ulottaa keskustelun myös yhteiskuntajärjestelmien periaatteelliseen ja käytännölliseen kykyyn selviytyä odotettavissa olevista ekologisista järkytyksistä; tähän suuntaukseen kuuluu suuri osa ns. yleisdemokraatteja (keskustaryhmit, sosiaalidemokraatit, kansandemokraatit), jotka ovat ympäristökysymyksistä kiinnostuneita

Tässä esitetyt näkemykset ovat selvästi lähempänä viimeksimainittua kohtaa. Tuntuu selvältä, että

ympäristökriisin ratkaisua ja tasapainotalouden toteutumista edistää paremmin yhteistyömuotojen ja yhteisten tavoitteiden etsiminen kuin eri suuntausten ("demokraattisten" ja "epädemokraattisten") todellisten tai näennäisten erojen korostaminen. Tähän liittyen ekologisen liikkeen piirissä olisi välttämättä selvitettävä, mitkä ovat ne ekologisesti vääjäämättömät reunaehdot, jotka pätevät yhteiskuntajärjestelmästä riippumatta; toisaalta olisi analysoitava kokonaisvaltaisesti, olisiko teknologialla ja taloudellisella kasvulla (niinkuin se nykyisin käsitetään) ylipäänsä mitään todellisia, pitkäjännitteisiä ratkaisumahdollisuuksia ja -keinoja lähivuosikymmenien kärjistyviin ympäristöongelmiin.

3.3.3. *Nollakasvu -termistä luopuminen*: Kyseinen termi on harhaanjohtava, koska taloudellisen kasvun (nykyisten mittapuiden mukaan) vaihtoehtona ei ole totaalinen uusien investointien pysäyttäminen (kansallisella ja kansainvälisellä tasolla), vaan talouden ja sen kasvun suuntaaminen tasapainotalouden periaatteiden mukaan. Taloudellinen kasvu voi eräissä tapauksissa olla täysin hyödyllistä tasapainotalouden toteutumista ajatellen; kuitenkin kasvun mittauskriteerien olisi muututtava hyvin perustavalla tavalla (esim. kriteereinä: tasapainotalouden sosio-ekologisten periaatteiden noudattaminen, hyvinvoinnin lisääntyminen pitkällä aikavälillä ja globaalisesti). Uusi kasvun suuntaaminen merkitsisi tietenkin täysin uudenlaista yhteiskuntapolitiikkaa.

4. Ekologisen liikkeen mahdollisuudet vaikuttaa ekologiseen kehitykseen

Aktiivinen toiminta tasapainotalouden saavuttamiseksi edellyttää, että ennen toiminnan suunnittelua vaikuttamisen mahdollisuudet on kartoitettu. Seuraavassa on luettelomaisesti esitetty pääkohtia vaikutusmahdollisuuksista:

4.1. *Ns. parlamentaarinen linja*

- äänestämällä poliittisia ehdokkaita, joiden toiminnan tuloksena tasapainotalouden toteuttamismahdollisuudet paranevat (voimaton vaihtoehto)
- pyrkimällä itse päätöksentekijäksi ja sellaiseen asemaan, joka on tärkeä tasapainotalouden toteuttamiseksi (mahdollinen, mutta ei yleinen)
- osallistumalla asiantuntija-apuun julkisen hallinnon komiteoissa, työryhmissä jne. (mahdollinen, vaikkakaan ei kaikille),
- perustamalla oma luonnonsuojelupuolue tai

ekologinen puolue (ilmeisesti turha ja toivoton vaihtoehto)

4.2. *Ns. ulkoparlamentaarinen linja*

- vaikuttaminen poliittisiin päätöksentekijöihin henkilökohtaisten kontaktien kautta (mahdollinen)
- vaikuttaminen valtionhallinnon virkamiehiin sekä komiteoihin ja työryhmiin painostamalla (mahdollinen)
- vaikuttaminen yksityisiin kansalaisiin, ystäviin henkilökohtaisten keskustelujen ja opetusten avulla (mahdollinen)
- kehittämällä tasapainotalouden toteuttamiseen liittyvää teoriaa ja selvittämällä sen ongelmia tutkimuksin, kirjoituksin, esityksin ja luennoin (mahdollinen)
- vaikuttaminen joukkotiedotusvälineiden kautta: TV, radio, lehdet, kirjat (mahdollinen)
- vaikuttaminen perustamalla uusi "informaation välitys- ja tuotantoyksikkö": oma lehti, kirjasto, opetus- ja luentopaikka, työryhmä (osittain mahdollinen)
- vaikuttaminen järjestö- ja yhdistystoiminnassa tai perustamalla uusi ekologinen järjestö tai yhdistys (mahdollinen, mutta ehkä turha)
- vaikuttaminen ns. suorassa toiminnassa: mielenosoituksissa ja muissa ekologisesti mielekkäissä joukkoliikkeissä (mahdollinen).

4.3. *Ekologia-ryhmälle mahdollinen toimintamuoto*

- a) Vaikuttaminen yksityisiin päätöksentekijöihin:
 - yksityisten aloitteiden pohjalta tapahtuvat kontaktit: keskustelut, kirjeet jne.
 - julkiset aloitteet päätöksentekijöiden kuulemiseksi, kritisoinniseksi: kutsuminen julkiseen keskusteluun, kirjoitukset yleisönosastossa.
- b) Vaikuttaminen päätösinstituutioihin:
 - varjo-ohjelmat ja -tavoitteet olisi laadittava jokaiselle merkittävälle luonnontalouden vaatimukset laiminlyöväälle yhteiskuntapoliittiselle ennusteelle, suunnitelmalle, tavoiteohjelmalle tms:lle (resurssien puutteessa ainakin asianmukainen kritiikki); samalla olisi kehitettävä toteuttamiskelpoisia tasapainotalouden malleja
 - vaihtoehtoja sisältäviä dokumentteja olisi saatettava päätöksentekijöiden tietoon ja vaikuttamaan päätöksiin
 - olisi pyrittävä antamaan asiantuntija-apua (tms.) nykyisten instituutioiden laatiessa ennusteita, ohjelmia jne.

Markku Graae

Vapaan toiminnan metodiikka

G. H. von Wrightin mukaan (Katsaus 4/73) ihmisen käyttäytymistä voidaan selittää normien avulla kuten luonnonilmiöitä voidaan selittää ns. luonnonlakien avulla. Mielestäni tämä on luonnontieteellisen tutkimustavan yleistämistä alueelle, jonne se ei kuulu. Wrightin näkemyksessä ei tehdä lopullista johtopäätöstä siitä että luonnontieteiden tutkimuskohteena ovat *objektit* ja yhteiskuntatieteiden tutkimuskohteina ovat *subjektit*. Objektit eivät vaikuta niihin lainalaisuuksiin tai sääteleviin systeemeihin, joiden alaisia objektit ovat. Toisin on subjektien kohdalla: periaatteessa subjektit itse luovat toimintasääntönsä, vain näin subjekti voi olla ainutkertainen ja ainutlaatuinen.

Juuri sen takia, että objektit eivät vaikuta niihin säätelymekanismeihin, joiden alaisia objektit ovat, voidaan objekteja tutkia käyttäen loogis-kvantitatiivista käsitteistöä. Joukko-opillista määritelmää soveltaen voidaan sanoa luonnontieteiden olevan kiinnostuneita vain siitä, onko jokin objekti tietyn säätelymekanismin (luonnonlain) alainen vai ei. Näin voidaan muodostaa joukkoja, jotka ovat kvantifioitavissa.

Subjekti voitaisiin määritellä itsesäätelyn pohjalta valintoja tekeväksi olioksi. Subjektille on ominaista toiminnan *takaisinkytkentä* toimintasääntöihin. Valinnoille ja teoille on karakteristista niiden *järjestyminen* valintakokonaisuudeksi eli toiminnaksi. Objekteja tutkitaan etsimällä niiden lainalaista käyttäytymistä. Subjekteja tutkitaan (vais- tomaisesti) selvittämällä, missä määrin yksittäiset teot ja valinnat järjestyvät johdonmukaiseksi kokonaisuudeksi. Jos luonnontieteiden sanotaan käyttävän kvantitatiivista metodiikkaa, niin yhteiskuntatieteiden voitaisiin sanoa käyttävän *ordinaalista metodiikkaa*.

Jos subjektien toimintaa tutkitaan tarkkailemalla yksittäisten tekojen järjestymistä kokonaisuudeksi, niin tämä tutkimustapa ei tarvitse teleologista periaatteita. Wrightin esitelmässä yksilön toimintaa selitetään finaalin käsitteistön avulla. Seurauksena on nähdäkseni kahden erilaisen käsitteistön sekoittuminen. "Teko" ja "päättös" ovat kaksi eri asiaa. Luonnehtien voisi sanoa, että teko on joko *vapaa tai epävapaa*, mutta päätös on joko *oikea tai väärä*. Teon ja päätöksen peruskriteerit ovat erilaisia. Jos teon ja valinnan sanotaan kuuluvan ordinaaliseen käsitteistöön, niin päätöksen ja aikomuksen voidaan katsoa kuuluvan teleologiseen tai finaaliin käsitteistöön.

Kanninen . . .

5. Muutamia erityiskysymyksiä

Seuraavat kysymykset olisi otettava esille jatko- työssä ja niihin pitäisi mahdollisuuksien mukaan vastata:

1) Mikä olisi eri puolueiden rooli tasapainota- louden toteuttamisessa?

2) Mitkä ovat sosialistimaiden (ml. Kiina) mah- dollisuudet periaatteessa ratkaista ympäristökysy- myksiä ja miten ympäristökysymyksiä niissä käy- tännössä hoidetaan?

3) Uusien viljelymenetelmien, uuden ravintopoli- tiikan mahdollisuudet?

4) Missä määrin kokemuksia sota-ajan taloudesta olisi käytettävä hyväksi ekologisen kriisin uhatessa ja tasapainotalouden toteuttamisessa?

5) Miksi itseisarvoinen "työ- ja tehokkuuslinja" on juurtunut niin syväälle länsimaisiin yhteiskun- tiin (uskontoon, kansallisuusaatteisiin, kilpailutalo- uden ja sosialismin teorioihin)?

6) Millä tavalla ekologiset tosiasiat ovat vaikut- taneet tai ovat vaikuttamassa vanhoihin ja uusiin yhteiskuntateorioihin? Mikä oli Marxin ekologinen tietoisuus, mikä Malthusin, J. S. Millin, Proud-

honin, Owenin? Mitkä ovat Dahrendorfin, Marcu- sen, Sikin ekologiset tiedot?

(T. K. 8. 6. 1973)

Lähdeviitteet:

Forrester, J. W.: World Dynamics, Cambridge, Massachusetts, 1971

Haila, Y.: "Nollakasvu" ja ympäristönsuojelu, *Soihtu* 1/1973; *Ympäristökirjat* ja ihmisen tu- levaisuus, *Sosiologia* 1/1973

Meadows, D. ym.: The Limits to Growth, London/ New York 1972 (MIT)

Pulliainen, K.: Kasvumanian Cul-De-Sac, *Tekniik- ka* 11/1972

Soihtu 1/1973: Rechtziegler, E.: Kasvun rajat vai- ko imperialismiin kriisi; Haila, Y.: "Nollakasvu" ja ympäristönsuojelu

Suomen kansantalouden kehitysmahdollisuudet vuoteen 1980, Taloudellinen suunnittelukeskus, Helsinki 1972

Tuomainen, E.: Suomen taloudellinen kasvu histo- riallisena ongelmana vuonna 1990, *Kanava* 2/ 1973

Ordinaalisen metodiikan kaksijakoisuus

Subjektiin liittyvä tutkimus voi kohdistua joko niihin *toimintasääntöihin*, joiden avulla yksilöt tekevät valintojaan, tai *yksittäisiin valintoihin*. Toimintatavat tai suhtautumistavat ovat joko *hyviä tai pahoja*, sen sijaan valinnat vapaita tai epävapaita. Esimerkiksi instituutiot, organisaatiot, normijärjestelmät, 'järjestyslait', persoonallisuudet, ideologiat, jne. voivat olla joko hyviä tai pahoja. Sen sijaan yksilöiden teot, valinnat, toiminta, yksilöiden yhteistoiminta, johtaminen, johdettavana oleminen, opettaminen, oppiminen, jne. ovat osoitettavissa vapaaksi tai epävapaaaksi. (Tekoihin kohdistuvaa tiedettä on Wright eräissä yhteyksissä nimittänyt "tekojen logiikaksi".) Nämä kaksi tutkimusnäkökulmaa voidaan rinnastaa seuraavilla käsittepareilla:

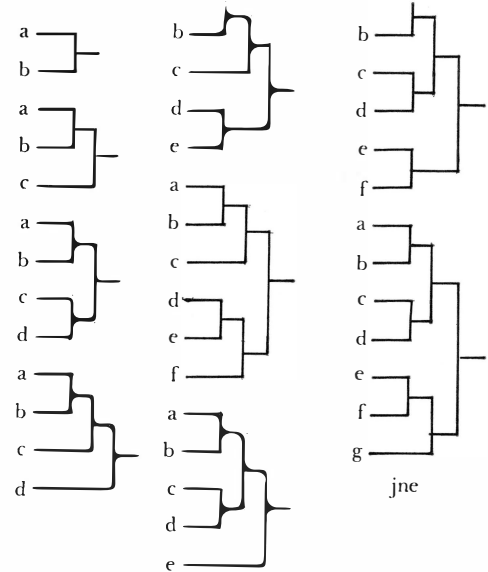
hyvä	vapaa
paha	epävapaa
rauha	'anarkia'
suvaitseminen	sopeutuminen
sietäminen	alistaminen
nöyrytyminen	alistuminen
riita	välinpitämättömyys

Nämä suhtautumistavat ja toimintamuodot on nähtävä ilman arvoväritystä. Ne on käsitettävissä subjektiin kohdistuvien tieteiden päättelymuodoiksi. Esimerkiksi kahden käsityksen tai organisaation välillä vallitsee *rauha* siinä tapauksessa, että ne erikseen koetaan hyväksi (hyvyyden mukaisiksi) ja ne järjestyvät kokonaisuudeksi, joka myös koetaan hyväksi. Riita sitä vastoin voidaan määritellä tilanteeksi, jossa käsitykset tai organisaatiot järjestyvät kokonaisuudeksi vain silloin, kun toinen on koettavissa hyväksi ja toinen pahaksi. Riita on siis hyvään ja pahaan liittyvien näkemysten riippumattomuutta toisistaan. Tilannetta mutkistaa se, että ihmisillä on erilaisia peruskäsityksiä hyvästä ja pahasta (esim. poliittinen vasemmisto ja oikeisto).

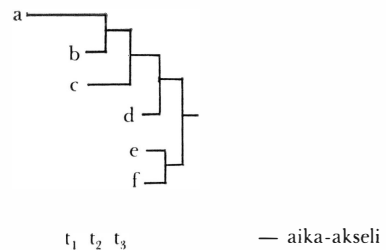
Ordinaalit

Jos ihmistä halutaan tutkia subjektina, niin ei voida käyttää kvantitatiivista käsitteistöä, sillä tämä käsitteistö painaa ihmisen objektiksi. Yksilöä tutkittaessa on tarkasteltava hänen tekojaan, tapaa jolla teot järjestyvät mielekkääksi kokonaisuudeksi. Mitä *vaikeampia* toimintakokonaisuuksia yksilö pystyy hallitsemaan sitä taitavampi hän on, ja sitä *helpompaa* on todeta vapaus, hänen ainutkertaisuutensa ja ainutlaatuisuutensa. Tämänlaatuinen tutkimus edellyttää oman merkkijärjestelmänsä

jonka avulla voidaan spesifioida tekojärjestyksiä ja osoittaa niiden asema helpous-vaikeus skaalassa. Näitä merkkejä nimitän "ordinaaleiksi", ne vastaavat kvantitatiivisessa käsitteistössä lukujärjestelmää. Jos tehdään sellainen perusvalinta että teot ja tekokokonaisuudet järjestyvät aina pareittain (binaarinen perusvalinta), niin ordinaalit voidaan esittää helpommasta vaikeampaan seuraavasti:

Tekoa on merkitty pienillä kirjaimilla a, b, c, jne. Ensin on yksittäinen teko (a), seuraavaksi kaksi tekoa järjestyvät valinnaksi, sitten tekopariin järjestyy kolmas teko, seuraavaksi kaksi tekoparia järjestyvät valinnaksi, jne. Valintaan liitetään järjestyksessä edellä olevat valinnat kunnes yhtä vaikea järjestyy yhtä vaikean kanssa, tämän jälkeen otetaan kannaksi edellistä kantaa seuraava valinta. Näin konstruoituvalle ordinaalimerkkien järjestelmälle on helposti määriteltävissä käsittelyoperaatiot (laskutavat). Jos halutaan ottaa huomioon tekojen ja valintojen samanaikaisuus tai eriaikaisuus, niin voidaan käyttää seuraavaa merkin-tätapaa:

Ihmisellä on luontainen taito nähdä ja kokea milloin jonkin yksilön toiminta on vapaata tai epävapaa, tämä taito on yhtä luontaista kuin esimerkiksi esteettinen kokeminen. Tätä taitoa on kokemuksen avulla kehitettävissä. Tieteellisessä tutkimuksessa ei kuitenkaan voida tyytyä 'luontaiseen taitoon', vaan tuloksien on oltava kontrolloitavissa.

Tekojen järjestymistä tutkimalla voidaan selvittää missä määrin ympäristö vaikuttaa yksilön valintoihin, voidaan todeta yksilön itsenäisyys ja epäitsenäisyys. Taitavuutena voidaan pitää kykyä hallita mahdollisimman helpolla tavalla moniaineksinen tekokokonaisuus. Yksilön omalaatuisuus (vapaus) voidaan selvittää tutkimalla ilmeneekö yksilön valinnoissa tietynlaista järjestysten funktionalisoitumista. Toiminnallinen poikkeavuus ei siis riitä yksilöllisyyden katteeksi.¹ Toisaalta myöskään riippuvuus ympäristöstä ei vielä tee yksilöstä epäitsenäistä. Epäyksilöllisyys todetaan parhaiten tekojen järjestymättömyyden avulla.

Yksilötuntemus on kokemusta ja tietoa siitä tavasta, jolla yksilö tavallisesti järjestää tekonsa valintakokonaisuudeksi. Lähtökohtansa perusteella Wright joutuu puhumaan tekojen intentionaalisuudesta, yksilön aikomusten arvaaminen on kuitenkin — mielestäni — mahdoton tehtävä. Estetiikassa puhutaan samanlaisen ongelman yhteydessä "intentionaalisesta harhasta".² Ordinaalisen käsitteistön puitteissa yksilön toimintaa voidaan ennustaa tuntemalla niitä funktioita, joita yksilö käyttää hallitakseen toimintaansa.

Logiikka pois yhteiskuntatieteistä

Teko ei ole tosi tai epätosi, vaan vapaa tai epävapaa. Yritys määritellä vapaus ja epävapaus loogisen käsitteistön avulla ei mielestäni voi joutaa jäännöksettömään tulokseen. On muutakin johdonmukaisuutta kuin logiikan järjestelmien mukaisista johdonmukaisuutta. Logiikan käyttö objektisoi

ihmisen aivan samoin kuin kvantitatiivinen käsitteistökin.

Toiminnan logiikka (anarkologia) operoi lauseilla, jotka kuvaavat yksilön tekoja ja valintoja, ja joiden sisältö on havaintotutkimuksella osoitettavissa vapaaksi tai epävapaaaksi. Päättely perustuu siihen, että lauseen vapaus tai epävapaus ei ole absoluuttista, vaan vahvistuu tai heikkenee riippuen siitä miten lauseet kytkeytyvät toisiinsa. Päättely johtaa siis havaintomateriaalia koskevaan takaisinkytkentään. Päättelyn muodot ovat:

1. kaksi valintaa muodostaa synteetin kautta uuden vapaan valinnan (anarkia)
2. kaksi valintaa järjestyy vain osittain uudeksi valinnaksi (sopeutuminen)
3. valinnasta seuraa toinen valinta (alistaminen)
4. valinta sisältyy toiseen valintaan (alistuminen)
5. valinnat ovat toisistaan riippumattomia (välipitämättömyys)

Nämä määritelmät ovat vain luonnehdintoja, ne voidaan esittää myös tarkemmin. Sovellutuksena voidaan esittää jokin nelinpeli, jossa kahden pelaajan valintojen keskinäinen järjestyminen vaikuttaa ratkaisevalla tavalla pelin voittoon. Anarkologian ensisijaisena tehtävänä on tutkia sellaisen yhteisön mahdollisuuksia, jossa ei ole minkäänlaisia organisaatioita tai instituutioita säätelemässä yksilöiden toimintaa. Anarkologian pohjalta joudutaan kieltämään kaikki vallanmuodostamisen mekanismit, myös demokratia.

— Logiikan ajatuskuvioiden käyttö johtaa Wrightin teon käsitteestä "tapahtumien logiikkaan". Mutta teon käsitteestä voidaan myös päästä yksilöitymisen metodiikkaan. □

¹ Markku Graae, Anarkismi ahdingossa. Aika 1/1973.

² Esim. William K. Wimsatt, Jr. & Monroe C. Beardsley, Intentioharha. Irma Rantavaaran toimittamassa antologiassa "Nykyestetiikan ongelmia" Helsinki 1971.

Kirjoittajat:

Aleksandrovitš, 26, toimittaja, Helsinki
 Markku Graae, 33, HuK, Helsinki
 Tapio Kanninen, 25, VTK, Helsinki
 Raimo Lindroos, 28, akupunktion tutkija, Espoo

Pentti Malaska, 43, tilastotieteen professori, Turku
 Jaakko Okker, 43, toimittaja, Helsinki
 Svetozar Stojanović, 42, filosofian professori, Belgrad

Katsaus 5 • 73

Sisältö:

JAAKKO OKKER ALEKSANDROVIČ	3	Vapautetaanko ihmistä?
S. STOJANOVIĆ	8	Stalinistinen puolueuskollisuus ja kommunistin omanarvontunto
RAIMO LINDROOS	14	Akupunktio, piikki länsimaisen lääketieteen lihassa
PENTTI MALASKA	16	Dialektinen ihminen Kone on ajatuksen ruumis
RAIMO RUOTTU	18	Kasvutaloudesta tasapainotalouteen
TAPIO KANNINEN	24	Tasapainotalouden saavuttamisen strategia
MARKKU GRAAE	29	Vapaan toiminnan metodiikka